

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

Agrita TIPĀNE

KURZEMES UN ZEMGALES DIEVNAMU ARHITEKTŪRA

Promocijas darba kopsavilkums

Rīga 2009

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE
Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultāte

Agrita TIPĀNE

Arhitektūras un pilsētplānošanas doktora programmas doktorants

KURZEMES UN ZEMGALES DIEVNAMU ARHITEKTŪRA

Promocijas darba kopsavilkums

Zinātniskais vadītājs
Dr. habil. arch., profesors
J. KRASTIŅŠ

Rīga 2009

UDK 726.5 (474.3) (043.2)
Ti 690 k

Tipāne A. Kurzemes un Zemgales dievnamu
arhitektūra. Promocijas darba kopsavilkums.-
R.: RTU,2009. – 317. lpp.

Iespiests saskaņā ar APF Arhitektūras vēstures
un un kultūras pieminekļu restaurācijas
profesoru grupas 2009.gada 19. maija
lēmumu, protokols Nr.2

Šis darbs ir izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu Nacionālās programmas „Atbalsts doktorantūras programmu īstenošanai un pēcdoktorantūras pētījumiem” projekta „Atbalsts RTU doktorantūras attīstībai” ietvaros.

ISBN .....

**PROMOCIJAS DARBS
IZVIRZĪTS RĪGAS TEHNISKĀS UNIVERSITĀTĒ
ARHITEKTŪRAS
DOKTORA GRĀDA IEGŪŠANAI**

Promocijas darbs arhitektūras doktora grāda iegūšanai tiek publiski aizstāvēts 2009. gada 18. jūnijā plkst. 12 00 Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultātē, Āzenes ielā 16, 406. auditorijā.

OFICIĀLIE RECENZENTI

Dr.arch., asociētais profesors Uģis Bratuškins
RTU Arhitektūras un pilsētībūvniecības katedra

Dr.habil.art., profesors Ojārs Spārītis
Latvijas Mākslas akadēmija

Dr.arch. Jānis Lejnietis
arhitekts

APSTIPRINĀJUMS

Apstiprinu, ka esmu izstrādājusi doto promocijas darbu, kas iesniegts izskatīšanai Rīgas Tehniskajā universitātē arhitektūras doktora grāda iegūšanai. Promocijas darbs nav iesniegts nevienā citā universitātē zinātniskā grāda iegūšanai.

Agrita Tipāne .....(Paraksts)

Datums: .....

Promocijas darbs ir sarakstīts latviešu valodā. Tam ir ievads, trīs daļas, secinājumi, informācijas avotu saraksts un 11 pielikumi. Promocijas darba apjoms ir 317. lappuses un 423 attēli, kas sastāv no 550 fotogrāfijām un 110 grafiskām ilustrācijām. Literatūras sarakstā ir 498 nosaukumi.

DARBA VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

Tēmas aktualitāte

Dievnami veido vienu no nozīmīgākajām daļām Latvijas kultūras mantojumā. Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūra ieņem nozīmīgu vietu Latvijas arhitektūrā. Dievnami tiek aktīvi izmantoti mūsdienās, tādēļ tie ir jāatjauno un jārestaurē. Lai šos darbus veiktu kvalitatīvi, tad ir nepieciešama zinātniskā argumentācija un jāapkopo materiāli par to vēsturi. Latvijā joprojām dievnamu arhitektūras un mākslas vēstures problēmas ir pētītas tikai fragmentāri, nedodot pilnu ieskatu dažādu konfesiju dievnamu arhitektūras attīstībā. Pilnībā nav veikts dievnamu stilistiskais novērtējums Latvijas un Eiropas arhitektūras kontekstā. Joprojām nav apzināti arhīvu materiāli, nav darbu, kuros būtu izpētīta šo sabiedriski nozīmīgo celtnu būvvēsture un dota to analīze. Izpētes materiāli par dažādu konfesiju dievnamu arhitektūru un mākslu ir nepilnīgi. Kurzemes un Zemgales dievnamu stilistika līdz šim pētīta un analizēta tikai vadošo konfesiju kontekstā. Pirmoreiz ir veikta ne tikai vadošo konfesiju – luterāņu un katoļu, bet ir arī dažādu citu Latvijā pastāvošo kristīgo konfesiju, kā, piemēram, pareizticīgo, vecticībnieku, baptistu, adventistu un metodistu dievnamu izpēte. Analizēta ir arī jūdaisma dievnamu arhitektūra, kas līdz šim Latvijā nav pētīta. Darbā ir dots pilnīgs pārskats par Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūru.

Darba mērķis

Promocijas darba mērķis ir apkopot, sistematizēt un izpētīt faktoloģiskos materiālus par divu Latvijas reģionu – Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūru no viduslaikiem līdz mūsdienām.

Darba uzdevumi

1. Veikt dievnamu analīzi reliģisko konfesiju kontekstā, ņemot vērā vēsturiskos un politiskos apstākļus, kas sekmēja atsevišķu konfesiju nostiprināšanos Kurzemē un Zemgalē.
2. Atklāt katra stila raksturīgās pazīmes dievnamu arhitektūrā, veicot visu konfesiju dievnamu stilistisko analīzi.
3. Atklāt Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūras reģionālās iezīmes, balstoties uz vizuālā tēla analīzi, nosakot baznīcu arhetipa ģenēzes likumsakarības.
4. Noteikt darbā analizētā Latvijas novada dievnamu vietu Eiropas kultūras mantojuma kontekstā.

Pētījuma metodika

Objektiem tika veikta apsekošana un izpēte dabā. Katram objektam tika veikta fotofiksācija, sastādīts objekta apraksts un izgatavota neliela skice. Tika izpētīti arhīvu materiāli, veicot tajos esošo ziņu apkopošanu un faktoloģiskā materiāla analīzi. Tika apkopoti un analizēti publicētie materiāli. Darba gaitā konstatēts, ka Kurzemes un Zemgales pilsētās, apdzīvotās vietās un lauku teritorijā ir bijuši 436 dievnami (no kuriem ne visi ir saglabājušies). No šiem dievnamiem detalizēti apsekoti 90%.

Zinātniskās publikācijas un referāti konferencēs

Promocijas darba atsevišķi pētījumu rezultāti ir publicēti virknē rakstos. Par darba tēmu ir publicēti 16 raksti, kā arī autore ir uzstājusies 10 starptautiskās konferencēs Latvijā un ārvalstīs.

Autores publikācijas par promocijas darba tēmu

1. Tipāne A. Abavas pagastnams, Lībiešu tautas nams, Kandavas apvienotā pamatskola, Smārdes stacija, Talsu leprozorija baznīca utt. // Latvijas kultūras mantojums 1920–1940. – Rīga: Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 1996. – 87., 84., 89., 86. utt. lpp.
2. Tipāne A. Apriķu muiža, Vērgales muiža, Vilces muiža, Lielaucē muiža, Durbes pils, Nogales pils utt. // Latvijas muižas un pilis. – Rīga: Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 1997. – 42., 43., 32., 23., 81., 78. utt. lpp.
3. Tipāne A. // Eiropa – kopīgs mantojums: Baznīcas Latvijā. – Rīga: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 1999. – 100 lpp.
4. Tipāne A. Stilu formu attīstība Kurzemes baznīcu arhitektūrā. Gotika, renesanse, baroks // RTU Zinātniskie raksti. 2. sēr. Arhitektūra un būvzinātne. Rīga, RTU – 2000. – 1. sēj. – 38–48. lpp.
5. Tipāne A. Rīgas sinagogu arhitektūra // RTU Zinātniskie raksti. 2. sēr. Arhitektūra un būvzinātne. Rīga, RTU – 2001. – 2. sēj. – 55–61. lpp.
6. Tipāne A. Rīgas baptistu dievnamu arhitektūras attīstības principi // RTU Zinātniskie raksti. 2. sēr. Arhitektūra un būvzinātne. Rīga, RTU – 2002. – 3. sēj. – 51.–55. lpp.
7. Tipāne A. Academia Petrina, Aderkašu pareizticīgo baznīca, Āgenskalna baptistu baznīca, Aizputes Sv. Jāņa luterāņu baznīca, Aizputes pils, Aizvīķu baptistu baznīca, Apriķu luterāņu baznīca utt. // Latvijas enciklopēdija. 1. sēj., Rīga, SIA „Valērija Belokoņa izdevniecība” – 2002. – 35., 47., 65., 101., 102. utt. lpp.
8. Tipāne A. Biķeru luterāņu baznīca Latvijas un Igaunijas kultūrvēstures kontekstā // RTU Zinātniskie raksti. 2. sēr. Arhitektūra un būvzinātne. Rīga, RTU – 2003. – 4. sēj. – 64.–70. lpp.
9. Tipāne A. Cīravas luterāņu baznīca, Cīravas muiža, Codes luterāņu baznīca, Codes mācītājmuiža, Codes muiža, Dalbes luterāņu baznīca utt. // Latvijas enciklopēdija. 2. sēj., Rīga, SIA „Valērija Belokoņa izdevniecība” – 2003. – 41., 42., 56., 57., 106. utt. lpp.
10. Tipāne A. Kurzemes un Zemgales katoļu dievnamu arhitektūra // RTU Zinātniskie raksti. 2. sēr. Arhitektūra un būvzinātne. Rīga, RTU – 2004. – 5. sēj. – 38.–43. lpp.
11. Tipāne A. Klasicisma stils Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā // RTU Zinātniskie raksti. 2. sēr. Arhitektūra un būvzinātne. Rīga, RTU – 2005. – 6. sēj. – 58.–66. lpp.
12. Tipāne A. Ilmājas luterāņu baznīca, Ilzes luterāņu baznīca, Īvandes luterāņu baznīca, Jaunciema luterāņu baznīca utt. // Latvijas enciklopēdija. 3. sēj., Rīga, SIA „Valērija Belokoņa izdevniecība” – 2005. – 41., 48., 93., 145. utt. lpp.
13. Tipāne A. Art Deco stilistika un nacionālās izteiksmes meklējumi Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā // RTU Zinātniskie raksti. 2. sēr. Arhitektūra un būvzinātne. Rīga, RTU – 2006. – 7. sēj. – 45.–54. lpp.
14. Banga V., Čoldere D., Levina M., Spārītis O., Tipāne A., Zilgalvis J. Rīgas dievnamu. Arhitektūra un māksla. Rīga, 2007. – 747 lpp.
15. Tipāne A. Vecticībnieku lūgšanu namu arhitektūra Kurzemē un Zemgalē // RTU Zinātniskie raksti. 10. sēr. Arhitektūra un pilsētplānošana. Rīga, RTU – 2007. – 1. sēj. – 16.–25. lpp.

16. Tipāne A. Kurzemes un Zemgales sinagogu arhitektūra // RTU Zinātniskie raksti. 10. sēr. Arhitektūra un pilsētplānošana. Rīga, RTU – 2008. – 2. sēj. – 72.–84. lpp.

Konferencēs nolasītie referāti

1. „Stilu formu attīstība Kurzemes baznīcu arhitektūrā. Gotika, renesanse, baroks” Rīgas Tehniskās universitātes 41. starptautiskā konference, Rīga, 2000.
2. „Rīgas sinagogu arhitektūra” Rīgas Tehniskās universitātes 42. starptautiskā konference, Rīga, 2001.
3. „Rīgas baptistu dievnamu arhitektūras attīstības principi” Rīgas Tehniskās universitātes 43. starptautiskā konference, Rīga, 2002.
4. „Biķeru luterāņu baznīca Latvijas un Igaunijas kultūrvēstures kontekstā” Rīgas Tehniskās universitātes 44. starptautiskā konference, Rīga, 2003.
5. „Kurzemes un Zemgales katoļu dievnamu arhitektūra” Rīgas Tehniskās universitātes 45. starptautiskā konference, Rīga, 2004.
6. „Klasicisma stils Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā” Rīgas Tehniskās universitātes 46. starptautiskā konference, Rīga, 2005.
7. „Art Deco stilistika un nacionālās izteiksmes meklējumi Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā” Rīgas Tehniskās universitātes 47. starptautiskā konference, Rīga, 2006.
8. „Vectīcībnieku lūgšanu namu arhitektūra Kurzemē un Zemgalē” Rīgas Tehniskās universitātes 48. starptautiskā konference, Rīga, 2007.
9. „Kurzemes un Zemgales sinagogu arhitektūra” Rīgas Tehniskās universitātes 49. starptautiskā konference, Rīga, 2008.
10. „Rīgas jūgendstila arhitektūra” Lineburgas starptautiskā konference, Lineburga, 2008.

Zinātniskā novitāte

Pētījumu gaitā veikta Kurzemes un Zemgales sakrālā mantojuma analīze un pētītas stila mākslinieciskās izteiksmes iezīmes. Pētījumā apkopots pazīmju kopums, kas izsaka dievnamu reģionālās iezīmes nosakot specifisko Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetipu. Zinātniskajā apritē ievadīts jauns faktoloģiskais un analītiskais materiāls par divu Latvijas reģionu dievnamu arhitektūru. Darbs dod pienesumu arhitektūras vēstures zinātniskajā apritē.

Promocijas darba novitātes ir:

1. Kurzemes un Zemgales dievnamu inventarizācija.
2. Dievnamu arhitektūras analīze reliģisko konfesiju kontekstā, apkopojot un analizējot visu konfesiju Kurzemes un Zemgales dievnamus no viduslaikiem līdz mūsdienām.
3. Jaunatklātie arhīvu materiāli, kas zinātniskajā apritē iekļauti pirmo reizi.
4. Celtnu atributējuma ievadīšana zinātniskajā apritē.

Darba praktiskais lietojums

Promocijas darbs izmantojams dažādu augstskolu lektoriem lekciju kursu gatavošanā par Latvijas arhitektūru, kā arī studentiem un skolniekiem projektu un referātu izstrādei. Pētījuma materiāli izmantojami esošās tūrisma informācijas papildināšanai.

Darba struktūra un apjoms

Promocijas darbs sastāv no trīs daļām, četrpadsmit nodaļām un divdesmit četrām sadaļām. Darba kopējais apjoms ir 317 datorsalikuma lappuses. Tajā ir 423 attēli, kas sastāv no 550 celtnu vēsturiskām un mūsdienu fotogrāfijām un 110 grafiskām ilustrācijām – celtnu plāniem, fasādēm un projektiem. Šie attēli ilustrē un paskaidro darba tekstuālo daļu. Darbam ir 11 pielikumi, kuros apkopoti dati par dievnamu celtniecības gadiem, būvmateriāliem un vizuālo tēlu. Darba beigās ir ievietots literatūras un avotu saraksts, ko veido 254 publicētie avoti (A), 2 manuskripti (B) un arhīvu materiāli (C), ko veido 151 Latvijas Valsts vēstures arhīva lietas (C1), 89 Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Pieminekļu dokumentācijas centra (C2) lietas un 2 privātarhīvu (C3) materiāli. Promocijas darba saturs:

IEVADS.

1. KURZEMES UN ZEMGALES DIEVNAMU ARHITEKTŪRAS ATTĪSTĪBA RELIĢIŠKO KONFESIJU KONTEKSTĀ

1.1. Kristīgo konfesiju dievnamu arhitektūra

- 1.1.1. Romas – katoļu dievnamu arhitektūra (13. – 20.gs.),
- 1.1.2. Evaņģēliski luterisko dievnamu arhitektūra (16.- 20.gs.)
- 1.1.3. Pareizticīgo dievnamu arhitektūra (17. – 20.gs.)
- 1.1.4. Vecticībnieku lūgšanu namu arhitektūra (17. – 20.gs.)
- 1.1.5. Baptistu dievnamu arhitektūra (19. – 20.gs.)
- 1.1.6. Adventistu dievnamu arhitektūra (20.gs.)
- 1.1.7. Metodistu dievnamu arhitektūra (19. – 20.gs.)

1.2. Jūdaisma dievnamu arhitektūra (16. – 20.gs.)

1.3. Dievturu dievnamu arhitektūra (20.gs.)

2. KURZEMES UN ZEMGALES DIEVNAMU STILISTISKA

2.1. Romānika un gotika

2.2. Renesanse

2.3. Baroks

2.4. Klasicisms

2.5. Eklektisms

2.5.1. Neogotika

2.5.2. Neoromānika

2.5.3. „Krievu – bizantiešu stils”

2.5.4. Neorenesanse

2.5.5. Neobaroks

2.5.6. Antīko formu valodas atspoguļojumi

2.6. Jūgendstils

2.7. Latvijas Pirmās Republikas laika stilistikās tendences

2.7.1. Retrospektīviskās tendences

2.7.1.1. Historizētā ievirze

2.7.1.2. Neoeklektisms

2.7.2. *Art Deco* stilistika un nacionālo formu meklējumi

2.7.3. Funkcionālisms

2.8. Dievnamu stilistika pēc Otrā pasaules kara

2.9. Mūsdienu arhitektūras tendences

2.9.1. Reģionālās arhitektūras meklējumi

2.9.2. Mūsdienu minimālisms

3. REĢIONĀLĀS IEZĪMES KURZEMES UN ZEMGALES DIEVNAMU ARHITEKTŪRĀ

3.1. Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetipa ģenēze

3.1.1. Pēcgotika

- 3.1.2. 18., 19. un 20. gadsimta dievnamu arhitektūra
- 3.2. Dievnams reģionālās vides vizuālā tēla kontekstā
  - 3.2.1. Reģionālo iezīmju atspoguļojums būvmateriālu lietojumā
    - 3.2.1.1. Koka celtnes
    - 3.2.1.2. Materiālu tekstūra un tonalitāte
  - 3.2.2. Dievnamu siluets un apjomu kārtojums

Secinājumi

Pielikumi

Informācijas avotu saraksts

Autores publikācijas par promocijas darba tēmu

Promocijas darba **pirmajā daļā** ir trīs nodaļas, kurās analizēta kristīgo konfesiju, jūdaisma un dievturu baznīcu arhitektūra. Izpētīti vēsturiskie un politiskie aspekti, kādos katra no konfesijām ir veidojusies Kurzemē un Zemgalē, dodot konkrētā perioda dievnamu analīzi.

Pirmās daļas **pirmajā nodaļā** ir analizēta katoļu, luterāņu, pareizticīgo, vecticībnieku, baptistu, adventistu un metodistu dievnamu arhitektūra.

Katoļu baznīcu celtniecība Kurzemē un Zemgalē aizsākās viduslaiku periodā, bet līdz mūsdienām neviena no šīm baznīcām nav saglabājusies, jo tās pārsvarā bija koka celtnes. 16. gadsimtā, izveidojoties Kurzemes un Zemgales hercogistei, katoļticības izplatīšanās tika stipri ierobežota. Kurzemes un Zemgales teritorijā katoļticības izplatīšanu galvenokārt sekmēja jezuītu mūki, kas noturēja katoļu dievkalpojumu un organizēja draudzes. 17. gadsimtā tika uzceltas vairākas katoļu baznīcas, no kurām lielākās atradās Jelgavā un Kuldīgā. Katoļticība galvenokārt izplatījās Zemgales teritorijā – Augšzemē. Šeit tika uzcelta pirmā barokālā baznīca Latvijā – Skaistkalnes katoļu baznīca (1692), kas kļuva par paraugu visām divtorņu baznīcām Latvijā. Vislielākais katoļu dievnamu skaits Kurzemē un Zemgalē tika uzcelts 20. gadsimta pēdējā desmitgadē un 21. gadsimta sākumā.

Luterānisms Kurzemes un Zemgales teritorijā ir dominējošā konfesija jau no 16. gadsimta, kad tika izveidota hercogiste. Luterāņu dievnamu celtniecību veicināja hercoga G. Ketlera 1567. gada pavēle, kas noteica, ka jaunajā valstī ir jāceļ dievnami ne tikai pilsētās, bet arī lauku apvidos. Jau 16. gadsimta beigās tika uzceltas pirmās baznīcas. Aktīvs baznīcu celtniecības periods bija 17. un 18. gadsimts, kad tika uzcelta lielākā daļa mūra baznīcu, kas saglabājušās līdz mūsdienām. Šo baznīcu arhitektūrā nostabilizējās viduslaiku formas un izveidojās Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetips. Vēsturisko stilu valoda Latvijā lokalizējās galvenokārt lielāko pilsētu dievnamu arhitektūrā. 19. gadsimtā turpinājās mūra dievnamu celtniecība veco koka baznīcu vietā. 19. gadsimta otrajā pusē ir uzcelts liels skaits eklektisma, pārsvarā neogotikas dievnamu. Pirmā un Otrā pasaules kara laikā smagi cieta Kurzemes un Zemgales luterāņu dievnami. Padomju okupācijas gados daudzas baznīcas tika slēgtas, un tās tika pārvērstas par dažādām saimniecības būvēm, pilnībā iznīcinot interjeru un baznīcu iekārtas. 1991. gadā līdz ar Latvijas neatkarības atjaunošanu, tika atjaunotas arī draudzes, kas uzsāka dievnamu remontēšanu un sakārtošanu.

Pareizticīgo dievnamu celtniecība aizsākās Zemgalē un tikai 18. gadsimtā. Pārsvarā tās bija koka celtnes, kas līdz mūsdienām nav saglabājušās. Viens no vecākajiem pareizticīgo mūra dievnamiem Latvijā ir Jēkabpils Sv. Nikolaja pareizticīgo baznīca (1774). Pētījumā atrasti jauni fakti par līdz šim neskaidro Jelgavas Sv. Simeona un Sv. Annas pareizticīgo baznīcas būvvēsturi. Līdz ar Kurzemes un Zemgales iekļaušanu Krievijas impērijas sastāvā, aktivizējās pareizticīgo baznīcu celtniecība. Lielākā daļa 19. gadsimtā uzcelto dievnamu ir „krievu-bizantiešu stila” celtnes. 20. gadsimtā vairākas pareizticīgo baznīcas tika nopostītas Pirmajā un Otrajā pasaules karā, kā arī padomju okupācijas periodā.

Vecticībnieku kopienas Latvijas teritorijā – Zemgalē sāka apmesties no 17. gadsimta. Vecākie lūgšanu nami bija vienkāršas koka guļbūves, kas līdz mūsdienām nav saglabājušies. Jaunas vecticībnieku draudzes dibināja arī 18. un 19. gadsimtā, kuru lūgšanu nami joprojām bija nelielas koka celtnes bez torņiem. Vecticībnieku dievnami galvenokārt atrodas Zemgales teritorijā – Ilūkstes, Jēkabpils un Daugavpils rajonos. 20. gadsimtā vecticībnieku draudzes sāka būvēt arī mūra dievnamus, kā arī tos sāka vainagot torņi ar kupoliņiem.

Pirmās baptistu draudzes izveidojās Kurzemē 19. gadsimta beigās, kas šeit uzsāka dievnamu celtniecību. Baptistu baznīcu arhitektūras formas ir izteikti vienkāršas, līdzīgas dzīvojamo ēku arhitektūrai. Lielākā daļa baptistu dievnamu atrodas Kurzemē. Zemgalē baptistu baznīcas ir tikai lielākajās pilsētās. Baptistu dievnamu arhitektūra izmainījās Latvijas Pirmās brīvvalsts laikā, kad palielinājās baznīcu izmēri un tās sāka vainagot torņi.

Latvijā adventisms ienāca 19. gadsimta beigās un Kurzemē un Zemgalē tas izplatījās 20. gadsimta sākumā. Pirmā Septītās dienas adventistu baznīca Latvijā tika uzcelta Liepājā 1912. gadā. Jaunas adventistu draudzes Kurzemē un Zemgalē tika nodibinātas Latvijas Pirmās Brīvvalsts laikā. Adventisti necēla jaunus dievnamus, bet dievkalpojumiem piemēroja draudzes locekļu dzīvojamās ēkas vai dzīvokļus.

Methodisms Latvijā izplatījās 20. gadsimta sākumā. Pirmās metodistu draudzes tika nodibinātas Kurzemē un Rīgā, kas dievkalpojumus noturēja draudzes locekļu dzīvokļos. Kurzemē metodistu centrs bija Liepājā un tās apkārtnē. Zemgalē methodisms bija mazāk izplatīts, draudzes bija tikai Jelgavā un Jēkabpilī.

Pirmās daļas otrajā nodaļā ir izpētīta un analizēta jūdaisma dievnamu arhitektūra. Atšķirībā no pārējiem Latvijas reģioniem, Kurzemē un Zemgalē ebreji sāka apmesties 16. gadsimta beigās. Pirmās draudzes izveidojās viņu apmešanās vietās Kurzemes rietumu daļā – Aizputes un Piltenes apkārtnē. Šeit tika uzcelti arī pirmie dievnami jeb sinagogas, kas līdz mūsdienām nav saglabājušās. Sinagogu plānojums un būvformas bija visai tuvas vadošo reliģiju dievnamu arhitektūrai, tomēr tie nedrīkstēja tiem līdzināties. 17. un 18. gadsimtā ebreju draudzes jau pastāvēja visā Kurzemes un Zemgales teritorijā, galvenokārt pilsētās. Vecākās sinagogu ēkas ir saglabājušās no 18. gadsimta un tās atgādina dzīvojamās ēkas. 19. gadsimtā Kurzemē un Zemgalē pieauga ebreju skaits, kas veicināja jaunu sinagogu celtniecību. Lielākās sinagogas tika uzceltas lielākajās pilsētās – Liepājā, Jelgavā, Jēkabpilī u.c. Arī 20. gadsimta pirmajā pusē tika uzceltas daudzas jaunas sinagogu ēkas. Otrā pasaules karā tika iznīcināta Kurzemē un Zemgalē dzīvojošā ebreju kopiena, kā arī nopostīti dievnami. Padomju okupācijas periodā ebreju skaits Kurzemē un Zemgalē bija niecīgs, tādēļ draudzes netika atjaunotas un saglabājušies dievnami tika piemēroti dažādām citām funkcijām.

Pirmās daļas trešajā nodaļā ir analizēta dievturu dievnamu arhitektūra. Dievturu reliģija izplatījās Latvijas Pirmās Brīvvalsts laikā. Kurzemē ir saglabājusies viena no šādām lūgšanu ēkām „Dzintari”.

Otrajā daļā ir analizēta Kurzemes un Zemgales dievnamu stilistika no viduslaikiem līdz mūsdienām, veicot visu konfesiju dievnamu izpēti.

Otrās daļas pirmajā nodaļā analizēta viduslaiku perioda dievnamu arhitektūra. Kurzemē un Zemgalē senākās baznīcas ir bijušas pils kapelas un nelieli koka dievnami apdzīvotās vietās. Viena no vecākajām kapelām ir Ventspils pils kapela (1298), kas ilgu laiku ir kalpojusi arī kā pilsētas baznīca. Vienīgā pils kapela, kas vēlākajos gadsimtos ir pārtapusi par dievnamu, ir Aizputes Sv. Jāņa baznīca. Senākais mūra dievnams ir Dobeles luterāņu baznīca, kuras altārdaļa ir būvēta 1497. gadā. Viduslaiku arhitektūras iezīmes baznīcu stilistikā saglabājās arī vairāku 16. gadsimtā uzcelto dievnamu arhitektūrā.

Otrās daļas otrajā nodaļā ir analizēta renesanses dievnamu arhitektūra. Kurzemē un Zemgalē mūra dievnamu celtniecība aizsākās 16. gadsimta beigās, ko veicināja hercoga G. Ketlera 1567. gadā izdotais recess. Kurzemes un Zemgales galvaspilsētā Jelgavā tika

uzcelti divi dievnamu, kuros iemiesota Ziemeļeiropas vēlās renesanses formu valoda. Tās ir Jelgavas Sv. Annas (1638–1649) un Sv. Trīsvienības (1574–1615) luterāņu baznīcas. Lielākajā daļā šajā periodā celto baznīcu arhitektūrā dominē Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetips. Renesanses formālās pazīmes jaušamas tikai atsevišķu dievnamu interjeros, kā, piemēram, Neretas (1584–1593), Nūrmuižas (1592), Jaunpils (1594), Kuldīgas Sv. Katrīnas (1654) luterāņu un Kuldīgas Sv. Trīsvienības katoļu (1640) baznīcām. Šīs baznīcas ir trīsjomu celtnes, kuru jomi pārsegti ar krusta velvēm. Spilgts vēlās renesanses piemērs ir Ēdoles (1648) luterāņu baznīca. Tā ir sarkano ķieģeļu Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetipa celne ar renesanses stilistikā ieturētu interjeru ar savdabīgu griestu risinājumu. Šādi griestu risinājumi ir bijuši izplatīti vairākās Eiropas zemēs, kā, piemēram, Vācijā, Dānijā u.c. Kurzemē un Zemgalē, izņemot Rīgu, ir sastopami spilgti renesanses arhitektūras piemēri, kurus ir iedvesmojusi un ietekmējusi Eiropas arhitektūra.

Otrās daļas trešajā nodaļā ir analizēta baroka stila dievnamu arhitektūra. Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā baroka stilā jau 17. gadsimta divdesmitajos gados (atšķirībā no pārējās Latvijas) veidoja atsevišķas celtnu daļas, piemēram, baznīcu torņu vainagojumus. Viena no vecākajām ir Subates luterāņu dievnams (1685 – 1686), kas ir Latvijā savdabīgs stila paraugs. Zemgalē tika uzceltas pirmās barokālās divtorņu baznīcas Latvijā – Skaistkalnes (1692) un Ilūkstes (1754–1760) katoļu baznīcas. Raksturīgi baroka piemēri ir Liepājas Sv. Trīsvienības (1742-1758) un Spāres (1747) luterāņu baznīcas. Vēl viena izcila baroka stila baznīca Kurzemē bija vecā Jelgavas Sv. Simeona un Sv. Annas pareizticīgo baznīca (1774–1780), ar sarežģītu būvvesturi. Luterāņu baznīcu formās tomēr stiprākas izrādījās tradīcijas, un lielākā daļa jaunuzcelto baznīcu ir Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetipa celtnes. Izmainījās vienīgi plānojuma struktūra – altāra apsīda telpiski saplūda ar draudzes telpu. Eiropas baroka stila iezīmes Latvijā atspoguļojas reģionāli lokalizētā veidā, saglabājot spēcīgu kontrastu starp interjeru un eksterjeru. Askētiskās, skarbās celtnes pārsteidza ar bagātīgu un elegantu iekštelpu apdari, kurā izmantoja gleznojumus un stuka apdari.

Otrās daļas ceturtajā nodaļā ir analizēts klasicisma stila dievnamu arhitektūra. Šis stils izplatījās 19. gadsimta sākumā. Lielākai daļai dievnamu saglabājušies reģionam raksturīgie masīvie celtnu apjomi, kuru arhitektoniskajā apdarē lietoja ordera elementus, portikus un frontonus. Arī plānojuma struktūra bija lakoniska – kvadrātiska priekštelpa, ko veidoja torņa telpa un taisnstūrveida draudzes telpa apvienota ar altāra daļu. Sakristeja parasti atradās nelielā izbūvē aiz altāra daļas. Draudzes telpa kopā ar altāra daļu veidoja plašu, labi izgaismotu telpu, kuras dekoratīvajā apdarē tika izmantoti stuka elementi. Šo celtnu eksterjers būtiski atšķīrās no tradicionālajām Kurzemes baznīcu būvēm, kur dominēja askētiska sienas plakņu apdare. Visbagātākā dekoratīvā apdare tika lietota torņiem, kurus vainagoja kupoli. Veicot arhīvu materiālu izpēti ir atributēti vairāku celtnu arhitekti. Arhitekta Dihta radošo rokrakstu raksturo plaši trīsdalījuma logi draudzes telpas izgaismošanai. Savukārt arhitekta F. Šulca projektētie dievnamu vairs nav tik monumentāli, to dekoratīvā apdare ir kļuvusi piesātinātāka un izsmalcinātāka. F. Šulca daiļradei ir raksturīgi plakanie pilastri torņa pakāpju apdarei. Tādēļ izpētot gan arhīva materiālus, gan objektus dabā ir konstatēts, ka pēc arhitekta Dihta projektiem ir celtas Rubas, Baldones un Bērzes luterāņu baznīcas, bet pēc arhitekta F. Šulca projektiem ir celtas Sventajas, Lutriņu, Sunākstes, Biržu, Saukas un Vecsaules luterāņu baznīcas, kā arī iespējams Nīcas, Biržu un Vecumnieku luterāņu baznīcas. Viens no spilgtākajiem klasicisma piemēriem Kurzemē ir Ventspils Nikolaja (1834–1840) luterāņu baznīca.

Otrās daļas piektajā nodaļā ir analizēta eklektisma stila dievnamu arhitektūra, detalizēti izanalizējot atsevišķo novirzienu, kā, piemēram, neogotikas, neoromānikas, „krievu - bizantiešu stila”, neorenesanses, neobaroka un antīko formu valodas atspoguļojuma īpatnības.

Neogotika ir visizplatītākā stilistika Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā. Kurzemē un Zemgalē pirmo neogotikas baznīcu fasādes tika apmestas un krāsotas divos toņos. Šāda veida celtnes bija Jelgavas Sv. Jāņa (1845-1847), Blīdenes (1860–1862), Seces (1862), Sēlpils (1846), Ilūkstes (1864-1865) luterāņu un Rubenes (1893) katoļu u.c. baznīcas. Neogotikas arhitektoniskajā veidolā lielu nozīmi ieguva neapmestas ķieģeļu sienas. Visvairāk neogotikas dievnamu uzcēla Kurzemes un Zemgales lielākajās pilsētās. Baznīcas bija vienjoma, vai trīsjomu celtnes, kurām dažkārt bija izbūvēts arī transepts. Ievērojamākā neogotikas baznīca Kurzemē ir Liepājas Sv. Annas (1872–1893) luterāņu baznīca. 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā vairākās Kurzemes un Zemgales pilsētās tika uzceltas vairākas jaunas neogotikas baznīcas. Tādas ir Kuldīgas Sv. Annas (1899–1904), Jelgavas Sv. Nikolaja (1904–1907) luterāņu baznīcas, un Jelgavas Sv. Jura (1904–1906) katoļu baznīca. Ķieģeļu neogotikas baznīcas tika celtas arī Kurzemes un Zemgales laukos, piemēram, Dunavas (1900) katoļu baznīca. Vairākas baznīcas ir celtas laukakmeņiem, to apdarē izmantojot ķieģeļus un balto apmetumu. Tādas bija Zalves (1841–1855), Rindas (1877), Sīķeles (1879) u.c. luterāņu baznīcas. 19. gadsimta otrajā pusē neogotikas formās tika pārbūvēti un modernizēti vairāki iepriekšējos periodos uzceltie dievnami.

Neoromānika uzplauka pēc neogotikas 19.gadsimta beigās. Kurzemes un Zemgales teritorijā ir uzcelts samērā liels skaits katoļu, luterāņu, baptistu un jūdaiņu neoromānikas dievnamu. Viens no nozīmīgākajiem šī stila piemēriem ir Liepājas Sv. Jāzeps (1894–1900) katoļu baznīca. Dievnama silueta dominante ir pieci torņi, kas izkārtoti asimetriski pret celtnes garenasi. Neoromānikas baznīcu būvformas bija askētiski vienkāršas, tuvas viduslaiku dievnamu stilistikai. Viena no tādām celtnēm ir Saldus (1899–1900) luterāņu baznīca, kas celta, pārbūvējot veco, tradicionālo būvformu būvi. Celtnē ir plaša trīsjomu bazilika, kuras vidējo jomu izgaismo apaļi logi. Spilgts neoromānikas piemērs ir Rucavas (1872–1874) luterāņu baznīca. Draudzes telpas apjomam piebūvēts zvanu tornis, kura kvadrātisko trīsstāvu apjomu vainago oktogonāls stāvs ar piramidālu jumtu. Vairākas baznīcas ir veidotas Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetipa formās, neoromānikas stilu lietojot tikai atsevišķu elementu traktējumā. Nereti neoromānikas dievnamos tiek lietota gotikas valoda. Neoromānikas stilistika ir izmantota arī vairāku Kurzemes sinagogu arhitektūrā, piemēram, Sabiles (1875), Kuldīgas (1875) Saldus (1879) u.c. Neoromānikas formās veidoti arī vairāki baptistu lūgšanu nami., kā, piemēram, Piltenes (1882), Liepājas Pētera (1895) u.c. baptistu baznīcas.

„Krievu-bizantiešu stils” izmantots pareizticīgo un vecticībnieku dievnamu arhitektūrā. Viena no nozīmīgākajām pareizticīgo baznīcām ir Jelgavas Sv. Simeona un Sv. Annas (1888–1892) pareizticīgo baznīca. Baznīcai ir sarežģīta apjomu kompozīcija un izteiksmīgs siluets. Līdzīga formu valoda ir izmantota Liepājas Sv. Trīsvienības (1896), Venspils Sv. Nikolaja (1901), Liepājas Sv. Alekseja (1901) pareizticīgo un Liepājas vecticībnieku (1906) baznīcām. Bizantijas formās Kurzemes un Zemgales teritorijā tika uzcelta Jēkabpils Sv. Gara (1885-1888) pareizticīgo baznīca. Vēl viens izcils piemērs ir Bauskas Sv. Georgija (1881) pareizticīgo baznīca. 19. gadsimta otrajā pusē Kurzemē un Zemgalē tika uzceltas vairāki pareizticīgo dievnami ar līdzīgu plānojumu struktūru un apjomu kārtojumu. Iespējams, ka tās visas ir celtas pēc tipveida projektiem, kas piemēroti konkrētai vietai. Visām šīm baznīcām ir līdzīga plānojuma sistēma – to centrā atrodas taisnstūrveida draudzes telpa ar austrumos piebūvētu altāra apsīdu, bet rietumos priekšhalle ar zvanu torni. Arī apjomu traktējums ir ļoti līdzīgs – virs draudzes telpas kubiskā apjoma atradās četrslīpju jumts, ko vainago neliels sīpolveida kupols ar krustu. “Krievu-bizantiešu stilistikas” baznīcas ienesa pilnībā jaunus vaibstus Latvijas arhitektūrā. Šo dievnamu apjomu kompozīcija un polihromija, kā arī izteiksmīgais siluets padarīja tās par nozīmīgiem vides akcentiem.

Neorenesanses stilistiku lietoja visu reliģisko konfesiju kulta celtnēs, bet visizplatītākā tā bija sinagogās. Spilgtākie piemēri ir Liepājas Horālā jeb Lielā (1870) un Jelgavas (1862-1863) sinagoga. Abas šīs sinagogas vainagoja kupoli. Vairāku sinagogu būvju fasādēs tika veidotas arkādes, piemēram, Kuldīgas Mazajai (1862), Tukuma Mazajai (1866), Aizputes Mazajai (1875) u.c. Latvijā uzceltās sinagogas pilsētu arhitektūrā ienesa greznus un nedaudz eksotiskus vaibstus. Neorenesanses stilistikas formās ir veidotas arī luterāņu un katoļu baznīcas. Vairāku šo dievnamu apjomi bija tuvi klasisko tempļu formām, kā, piemēram, Jēkabpils katoļu (1853) un Zebrenes luterāņu (1855) baznīcas. Neorenesanses stilistikā tika uzbūvēti arī vairāku baznīcu torņi. Jaunus torņa noslēgumus ieguva Jelgavas Sv. Trīsvienības, Iecavas un Jaunjelgavas luterāņu baznīcas.

Neobaroks Latvijā nav plaši izplatīts. Kulta celtnu arhitektūrā neobaroks tika lietots pārsvarā katoļu baznīcu būvniecībā. Viens no spilgtākajiem neobaroka pieminekļiem Latvijā ir Dvietes (1858–1865) katoļu baznīca. Tās izteismīgo siluetu veido divi, barokālas formas, trīspakāpju torņi. Neobaroka stilistikas celtnes ir arī Kurmenes (1870) katoļu baznīca. Abas šīs baznīcas ir divtorņu un to formas sasaucas ar 18. gadsimta baroka dievnamu arhitektūru.

Antīko formu valoda Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā ir izmantota reti, jo klasicisma stils šeit pastāvēja līdz 19. gadsimta vidum. Vienīgais spilgtais piemērs ir Ventspils (1898) katoļu baznīca. Tās apjomu kompozīcijā dominē antīkā tempļa formas.

Otrās daļas sestajā nodaļā ir analizēta jūgendstila dievnamu arhitektūra. Kurzemē un Zemgalē. Šeit, tāpat kā Latvijā, ir samērā maz jūgendstila kulta celtnu, jo to arhitektūrā ļoti liela nozīme bija tradīcijām un kanoniem. Jūgendstila pazīmes parādās stila dziļākā izpratnē, bet dažkārt jūgendstila vēsmas ienāk arī dekoratīvo elementu apdarē. Viens no spilgtākajiem jūgendstila piemēriem Kurzemē ir Liepājas Lutera (1912) luterāņu baznīca. Baznīcas telpnei bija paredzēts metāla konstrukciju pārsegums, kas bija pilnīgi jauns konstruktīvs risinājums Latvijas arhitektūrā. Liepājas Sv. Nikolaja pareizticīgo katedrālei Karostā (1901–1903) jūgendstila iezīmes saskatāmas atsevišķos konstruktīvajos un dekoratīvajos elementos. Vairāku 20. gadsimta sākumā celto baznīcu formās izpaužas nacionālā romantisma formu valoda, kā, piemēram, Bārtas (1901), Kables (1904-1907), Gārsenes (1904-1906) luterāņu un Silenes (1913) katoļu baznīcu arhitektūrā.

Otrās daļas astotajā nodaļā ir analizēta Latvijas Pirmās Republikas laika stilistika baznīcu arhitektūrā. Iztirzātas ir retrospektīviskās tendences un *Art Deco* stilistika un nacionālo formu meklējumi.

Viena no retrospektīviskajām tendencēm ir historisms, kas sakņojas iepriekšējo periodu arhitektūrā. Tas bija izplatīts paņēmiens, jo dievnamu arhitektūrā, sevišķi Kurzemē un Zemgalē, ļoti spēcīgas bija tradīcijas. Visbiežāk tika izmantotas gotikas un romānikas formas. Šādi tika celti visu vadošo konfesiju – luterāņu, katoļu un baptistu dievnami. Dievnamu apjomi parasti tika veidoti askētiski lakoniski un tikai atsevišķu detaļu apdarē izmantoja smailloka arkas, konforsus, perspektīvie portāli u.c. elementus. Historisma stilistiku lietoja arī vecticībnieku dievnamu arhitektūrā. Šo celtnu formās izpaudās krievu-bizantiešu stilistika. Vēl viena retrospektīvisma ievirze bija neoeklektisms. Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā neoeklektisma stilistika pārsvarā izpaudās klasisko formu lietojumā, un to izmantoja būvējot gan luterāņu, gan baptistu konfesiju dievnamus. Uzcelto dievnamu skaits, tāpat kā pārējā Latvijas teritorijā, ir neliels. Latvijas Pirmās Republikas laikā arhitektūrā nozīmīgu vietu ieņēma nacionālā stila meklējumi, kuri neaprobežojās tikai ar tautisku ornamentu lietojumu. Latvijas arhitekti, studējot tautas celtniecības tradīcijas, radīja jaunas, laikmetīgas celtnes, kur *Art Deco* nereti saplūst ar nacionālo formu meklējumiem. Šīs modernās arhitektūras izpausmes tendences bija raksturīgas arī tik konservatīvam celtnu tipam kā baznīcām. Nacionālā stila meklējumi izpaudās visu konfesiju dievnamos, un gandrīz katra baznīca ieguva kādu jaunu vaibstu. Latvijā ģeometrizētas formas un tautiskais ornaments kļuva par *Art Deco* izpausmes formu.

Kurzemē un Zemgalē vairāki dievnami ir funkcionālisma celtnes. Vairāki arhitekti uzskatīja, ka funkcionālisma stils vislabāk atbilst latviešu skaistuma izpratnei. Viesītes (1937–1939) un Dzedru (1937–1940) luterāņu baznīcas ir tipiskas funkcionālisma celtnes. Viens no spilgtākajiem piemēriem ir Aknīstes (1937–1939) katoļu baznīca, kuras telpiskā struktūra ir nolasāma apjomu kompozīcijā.

Otrās daļas devītā nodaļā ir analizēta dievnamu stilistika pēc Otrā pasaules kara. Padomju okupācijas laikā tika zaudēti daudzi Latvijas arhitektūras vēsturei nozīmīgi objekti, kurus varēja vēl glābt un saglabāt nākamajām paaudzēm, ja pēckara periodā tie tiktu restaurēti un nenotiktu to mērķtiecīga postīšana. 20. gadsimta otrā puse ir kļuvusi par visdrūmāko lappusi Kurzemes un Zemgales dievnamu vēsturē.

Otrās daļas desmitajā nodaļā ir analizētas mūsdienu arhitektūras tendences Kurzemes un Zemgales dievnamu stilistikā. Vispirms ir iztirzāti reģionālās arhitektūras meklējumi mūsdienu dievnamu arhitektūrā. 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā Kurzemē un Zemgalē ir uzcelti vairāki jauni dievnami, kas pārsvarā ir katoļu baznīcas. Lielākā daļa jaunuzcelto dievnamu ir postmodernisma celtnes, kuru arhitektūrā iezīmējas reģionālās arhitektūras meklējumi. 20. gadsimta deviņdesmitajos gados uzcelto baznīcu formas bieži vien ir samākslotas un neatbilstošas mūsdienu arhitektūras tendencēm. Celtnes, kas celtas gadsimtu mijā, jau ir izteiksmīgas mūsdienu baznīcas ar sabalansētām proporcijām. Labākie piemēri ir Dobeles katoļu, Liepājas Dominikāņu klostera katoļu baznīcas u.c. 21. gadsimta sākumā dievnamu arhitektūrā dominē tendence, kas saistās ar mūsdienīgu un modernu pieeju dievnama celtni, kur dievnams ir traktēts kā sabiedriska celtnie, kas būvēta mūsdienu minimālisma stilistikā. Šīm celtnēm ir raksturīgs mūsdienīgs apjomu risinājums un askētiski lakoniska interjera apdare.

Trešās daļa veltīta dievnamu arhitektūras reģionālo iezīmju izpētei dažādos vēsturisko stilu periodos, secīgi aplūkojot no Eiropas vispārējām pazīmēm atšķirīgas stilu iezīmes.

Trešās daļas pirmajā nodaļā ir analizēta Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetipa ģenēze, sīkāk apskatot pēcgotiku un 18., 19. un 20. gadsimta dievnamu arhitektūru. Kurzemes un Zemgales arhetips, kas radās 16. gadsimtā, saglabājās līdz pat 20. gadsimtam. Daudzas baznīcas savu tagadējo izskatu ieguva ilgā laika periodā, jo baznīcu celtniecība bieži vien bija ilgstošs process, tomēr gala rezultātā to formu valoda saglabājās arhaiska. Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetipa kompozīcijā ir iepīta dažādu stilu – renesanses, baroka, klasicisma, eklektisma un funkcionālisma formu valoda. Daudz uzskatāmāk stilu formu valoda izpaudās interjera apdarē.

Trešās daļas otrajā nodaļā ir analizēts dievnams reģionālās vides vizuālā tēla kontekstā.

Savdabīgās reģionālās iezīmes atspoguļojas koka dievnamu arhitektūrā. Kurzemē un Zemgalē ir saglabājies samērā liels koka baznīcu skaits. Latvijas vecākā koka baznīca ir Bornes luterāņu baznīca (1537), kas tagad atrodas Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā. 17. un 18. gadsimtā koka baznīcas pārsvarā cēla katoļi un luterāņi un tikai nedaudzas no tām ir saglabājušās līdz mūsdienām. Spilgti piemēri ir Krūtes luterāņu (1642) un Līvberzes katoļu (1684) baznīcas, kā arī vecā Usmas luterāņu (1704), Iģenes (1757) luterāņu un Brunavas (1773) katoļu baznīcas. Šajā laika periodā tika celti arī pareizticīgo, vecticībnieku un ebreju koka dievnami, kas nav saglabājušies līdz mūsdienām. Liels koka baznīcu skaits dažādām konfesijām ir uzcelts 19. un 20. gadsimtā.

Dievnamu arhitektoniskajā veidolā liela nozīme ir materiālu tekstūrai un tonalitātei. Lielākajai daļai Kurzemes un Zemgales dievnamu fasādēm ir baltā apmetuma apdare. Latvijas teritorija nav bagāta ar dabisko kaļķakmeni, vai citiem akmens materiāliem, tādēļ dievnami pārsvarā tika celti no laukakmeņiem un ķieģeļiem, kā arī no māla kleķa, to apjomus apmetot un krāsojot baltus. Dievnamu baltās fasādes nosaka celtnes māksliniecisko izteiksmi. Baltā apmetuma apdares dievnami tika būvēti no 16. līdz 20. gadsimtam un kļuva par vienu no Kurzemes un Zemgales reģionālās arhitektūras iezīmēm.

Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektoniskajā apdarē retāk izmantoja ķieģeļus, taču šāda apdares forma pastāv jau no renesanses perioda. Viens no vecākajiem sarkano ķieģeļu dievnamiem ir Jelgavas Sv. Annas (1619–1621) luterāņu baznīca. Sarkano ķieģeļu celtne ir arī Ēdoles (1646) luterāņu baznīca. Atsevišķos gadījumos izmantoti ķieģeļu ielikumi, vai atsevišķi arhitektoniskie elementi, piemēram, Kuldīgas Sv. Katrīnas baznīcai. 18. gadsimtā Kurzēmē un Zemgalē nav uzcelts neviens ķieģeļu dievnams. 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā dievnamu celtniecībā sarkanie ķieģeļi kļuva par galvenā celtniecības materiālu. 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā baznīcu celtniecībā dažkārt sāka izmantot arī dzeltenos ķieģeļus. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas atsākās intensīvs dievnamu celtniecības periods. Lielākā daļa jaunuzcelto dievnamu ir ķieģeļu celtnes, kas celtas gan no dzeltenajiem, gan sarkanajiem ķieģeļiem.

18. gadsimta nogalē konstatējams plašāks būvmateriālu klāsts, sākot izmantot arī laukakmeņus. Senākā laukakmeņu celtne ir Saraiķu luterāņu baznīca. Klasicisma periodā laukakmeņu virsmas kombinēja ar balto apmetumu. 19. gadsimtā dievnamu celtniecībā laukakmeņus sāka izmantot ļoti plaši. Fasāžu apdarē lietoja ķieģeļu un laukakmeņu kombinējumus. Laukakmens dievnamu atsevišķu elementu dekoratīvajā apdarē, kā, piemēram, logu, durvju ailu, portālu un ēkas stūru, tika izmantoti sarkanie ķieģeļi. Savdabīgs apdares paņēmiens izplatījās 19. gadsimta otrajā pusē Kurzemes ziemeļrietumu apgabalos, apmetuma virsmā veidojot ornamentus no laukakmeņu šķembām. Šo fasāžu dekoratīvajā apdarē izpaudās vietējo meistarū un amatnieku izdoma un mākslinieciskā pašapliecināšanās.

Dievnamu tēlā noteicošā loma ir dievnamu siluetam. Kurzēmē un Zemgalē, līdzīgi kā Ziemeļeiropā, baznīcas laukos tika izvietotas tālu no apdzīvotajām vietām. Kurzēmē un Zemgalē ir atšķirīgi reljefi, tādēļ arī baznīcu apjomi dažādi iekļaujas šajā vidē. Paugurainajā ainavā baznīca ir izteiksmīga vides dominante. Zemgales līdzenumā baznīcas siluets kalpo par spēcīgu vides orientieri. Vecākie dievnami parasti bija vietējo muižnieku celtas baznīcas muižu centros, kas akcentēja muižu atrašanās vietu. Visvairāk dievnamu atrodas pilsētās. Dievnamu torņi veido pilsētu siluetu un kļuvuši par pilsētu atpazīstamības simbolu. Kurzemes un Zemgales baznīcu torņi arī mūsdienās ir izteiksmīgas vides dominantes.

SECINĀJUMI

1. Kurzēmē un Zemgalē ir celti visu kristīgo konfesiju – luterāņu, katoļu, pareizticīgo, vecticībnieku, baptistu, adventistu un metodistu – dievnami. Lielāko dievnamu daļu – 45,5 % veido luterāņu baznīcas.
2. Konfesiju plurālisma apstākļos reģiona īpatnība ir ne tikai kristīgo konfesiju, bet arī jūdaisma dievnamu attīstība jau kopš 17. gadsimta.
3. Īpatnēju kulta celtņu grupu Zemgalē veido vecticībnieku dievnami. Zemgale bija agrākā vecticībnieku, kuri šeit apmetās jau kopš 17. gadsimta, patvēruma vieta. Vecticībnieku dievnami lielākoties bija vienkāršas koka guļbūves.
4. Zemgalē uzceltas pirmās barokālās divtorņu baznīcas (Skaistkalnē un Ilūkstē), kas kļuva par paraugu 18. gadsimta katoļu dievnamiem Latgalē.
5. Zemgalē atrodas ārpus Rīgas senākās pareizticīgo baznīcas Latvijā. Tās celtas 18. gadsimtā teritorijā gar Daugavu.
6. Kurzēmē uzceltas Latvijā pirmās baptistu baznīcas (19. gadsimta astoņdesmitajos un deviņdesmitajos gados). To arhitektūras formas bija izteikti vienkāršas, līdzīgas dzīvojamo ēku arhitektūrai.
7. Kurzēmē un Zemgalē, atšķirībā no pārējās Latvijas teritorijas, jau kopš 16. gadsimta ir celtas ebreju sinagogas. Tās funkcionējušas līdz 20. gadsimta vidum. Atsevišķas sinagogu ēkas, kuras vēl saglabājušās, mūsdienās tiek izmantotas citiem mērķiem.

8. Kurzemē ir saglabājusies vienīgā dievturu lūgšanu ēka („Dzintari” Talsos), kas celta Latvijas Pirmās brīvvalsts laikā.
9. 20. gadsimta beigās Kurzemes un Zemgales dievnamu celtniecībā konfesionālā kontekstā dominē katoļu baznīcas, kas lielākoties veidotas postmodernisma un mūsdienu minimālisma stilistikā.
10. Kurzemes un Zemgales kristīgo konfesiju baznīcām raksturīgs tikai šim reģionam raksturīgs arhetips – vienjoma, retāk trīsjomu garenbūves ar poligonālu altārdaļu un rietumos piebūvētu plānā kvadrātisku torni, ko vainagoja lielākoties zems, piramidāls jumts. Šī arhetipa baznīcas celtas no 16. līdz pat 20. gadsimtam. Lielākais dievnamu skaits uzcelts 17. un 18. gadsimtā.
11. Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetipa celtnēm 16. gadsimta beigās un 17. gadsimta sākumā altārdaļa veidota kā apsīda. Lielākoties tās plāna konfigurācija bija poligonāla, retāk – taisnstūraina vai noapaļota. Altāra apsīdas pārsegums ir mūrēta velve, kamēr telpnēm lielākoties ir plakani koka pārsegumi. Altāra apsīdu no telpnes atdala šķīrējarka.
12. Dievnamiem, kas uzcelti no 17. gadsimta vidus līdz 18. gadsimtam altāra daļa lielākoties integrēta vienā apjomā ar baznīcas telpni un pārsegta ar vienu un to pašu jumtu.
13. Pārsvarā askētiskajā Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūrā tomēr sastopama liela māksliniecisko apdares paņēmienu un arhitektonisko detaļu daudzveidība. Plaši izmantoti vietējie celtniecības materiāli, kombinējot laukakmeņus ar ķieģeļiem vai apmetumu, dažkārt apmetumā iespiežot no šķembām veidotus naivistiska rakstura zīmējumus. Šis paņēmiens raksturīgs tikai Ziemeļkurzemē.
14. Kurzemes un Zemgales dievnamu arhetips ir raksturīgs kristīgo konfesiju baznīcām neatkarīgi no arhitektūras stila.
15. Kurzemē un Zemgalē nav uzcelta neviena brīvstāvoša viduslaiku mūra baznīca. Mūra baznīcu celtniecība aizsākās tikai 16. gadsimta beigās.
16. Kurzemes un Zemgales dievnamu arhitektūras mantojumā pārstāvēta arī renesanse, kas, izņemot Rīgu, nav sastopama citos Latvijas reģionos.
17. Līdz ar tikai Kurzemei un Zemgalei raksturīgo arhetipu, šī reģiona arhitektūras mantojumā ir izcili visu vēsturisko stilu, sākot ar renesansi, piemēri. Kurzemes un Zemgales dievnami ir nozīmīga daļa Latvijas kultūras mantojuma vērtību uzkrājumā.

Izmantotie informācijas avoti

A. Publicētie darbi

1. Adamovičs L. No dzīvības avota. – Rīga, 1935. – 208 lpp.
2. Ancāne A. Subates luterāņu baznīcas būvēsture // Mākslas Vēsture & Teorija. – Nr.5. – 92. lpp.
3. Ārends P. Arhitektūra un baznīcas māksla Talsu novadā. – Rīga: Grāmatrūpnieks, 1935. – 30 lpp.
4. Arhitektūras piemineklis – Lestenes baznīca. – Rīga, 1989. – 15 lpp.
5. Baier H. Stilkunde. – Leipzig: VEB E. A. Seemann Verlag, 1988. – 344 S.
6. Balodis R. Valsts un reliģija. – Rīga: Nordik, 2000. – 727 lpp.
7. Bākule I. Rātsnami Latvijas pilsētās. – Rīga: Zinātne, 2001. – 225 lpp.
8. Barkahan M., Bogdanova R., Smirin G. Synagogues of Latvia 1918 – 1940. – Riga: Shamir, 2005. – 50 p.

9. Betjeman J. City of London Churches. - Hampshire, 2000. – 29 p.
10. Bīne J. Mans darbs: Jēkaba Bīnes grāmata // Doma. Rakstu krāj. 5. laid. – Rīga, 2000. – 7. – 11. lpp.
11. Brancis M. Jēkabs Bīne. – Rīga: Preses nams, 1995, – 48 lpp.
12. Brinkmann A. E. Baukunst des 17. und 18. Jahrhunderts in den romanischen Landern. – Berlin: Akademische Verlagsgesellschaft Athenajon, 1922. – 343 S.
13. Briņķis J., Buka O. Reģionālā attīstība un prognostika pilsētplānošanas kontekstā. – Rīga, 2008. – 194 lpp.
14. Broce J. K. Zīmējumi un apraksti. – Rīga: Zinātne, 1992. – 1.sēj. – 456 lpp.
15. Broce J. K. Zīmējumi un apraksti. – Rīga: Zinātne, 1996. – 2.sēj. – 327 lpp.
16. Broce J. K. Zīmējumi un apraksti. – Rīga: Zinātne, 2002. – 3.sēj. – 491 lpp.
17. Broks J. Katolicisms Latvijā 800 gados. – Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2002. – 406 lpp.
18. Bruģis D. Bauskas sinagoga // Novads. Informatīvs biļetens. Nr.4. – Bauska: Bauskas muzejs, 1991. – 10.–12.lpp.
19. Bruģis D. Bauskas Sv. Gara baznīca. – Bauska, 1993. – 46 lpp.
20. Bruģis D. Historisma pils Latvijā. – Rīga: Sorosa fonds – Latvija, 1996. – 287 lpp.
21. Bruģis D. Lestenes baznīcas un tās iekārtas liktenis padomju varas gados // Tukuma novada kultūrvēsture. Rakstu krāj. 8.laid. – Tukums: Tukuma muzejs, 2006. – 84.–91.lpp.
22. Bruģis D. Skaistkalnes baznīca. – Bauska, 1995. – 44 lpp.
23. Bruģis D. Šēnbergas muiža. – Rundāle: Rundāles pils muzejs, 1995. – 71 lpp.
24. Burger E. Norwegische Stabkirchen. – Köln: Dumont Buchverlag Köln, 1978. – 155 S.
25. Busch E. H. Ergänzungen der Materialien zur Geschichte und Statistik des Kirchen und Schulwesens der ev. luth. Gemeinden in Russland. Bd 1. – St. Petersburg; Leipzig, 1867. – 643 S.
26. Busch E. H. Materialien zur Geschichte und Statistik des Kirchen – und Schulwesens. – Leipzig, 1867. – 235 S.
27. Caune A., Ose I. Latvijas 12. gadsimta beigu – 17. gadsimta vācu piļu leksikons. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2004. – 591 lpp.
28. Churches to visit in Scotland, Glasgow, Scotlands Churches Scheme by NMS Publishing Limited. – 529 p.
29. Cilvēki, kurus saucam par metodistiem. – Latvijas Apv. Metodistu Baznīcas 38. izdev. – 13 lpp.
30. Cimmermanis S. A. J. Šegrēna darba metodes 1846. gada ekspedīcijā un paliekošais devums // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. – 1996. – 50 sēj., 4./5. nr. – 82.–99.lpp.
31. Cimmermanis S. Šveices mākslinieks Johanns Rūdolfs Šturms un Latvija// Dabas un vēstures kalendārs 2003. – Rīga: Zinātne, 2002. – 82. – 95. lpp
32. Čerņavskis E. Adventes kustība Latvijā. - Rīga, 1996. – 14 lpp.
33. Čoldere D. Nurmes baznīca – Rīga: Mantojums, 1995. – 12 lpp.
34. Deutsch-baltisches biographisches Lexikon 1710.–1960. – Köln; Wien: Bohlau Verlag, 1970. – 931 S.
35. Dišlere I. Dzirciema baznīca. Mācītāji un draudze. // rakstu krājums Tukuma novada kultūrvēsture VII, Tukuma muzejs, 2004–2005., – 74.–88. lpp.
36. Dišlere I., Ozola A. Muižas lauku kultūrvēsture. – Tukums: Tukuma muzejs, 2002. – 176 lpp.
37. Dobeles luterāņu baznīcai – 500. – Rīga, 1992. – 28 lpp.
38. Dribins L., Spārītis O. Vācieši Latvijā. – Rīga, 2000. – 271 lpp.
39. Duncan A. Art Deco. – London: Thames&Hudson, 1988. – 216 p.
40. Dunsdorfs E. Grāmata par Saldu. – Melburna: Kārļa Zariņa fonds, 1995. – 328 lpp.

41. Dunsdorfs E. Saldenieks pasaules tālēs. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2004. – 271 lpp.
42. Dunsdorfs E., Spekke A. Latvijas vēsture 1500–1600. – Stokholma, 1964. – 148 lpp.
43. Dubiņš E. Kurzemē. – Rīga: Autorizd., 1993. – 125 lpp.
44. Dzene V. Mazirbes evaņģēliski luteriskās draudzes baznīca (1676–1996). Talsi: Talsu tipogr., 1996. – 41 lpp.
45. Dzenis A. Tukuma miests viduslaikos// Tukuma novada kultūrvēsture. Rakstu krāj. 7. laid. – Tukums: Tukuma muzejs, 2004–2005. – 55.–73. lpp.
46. Eesti arhitektuur, 2. – Tallinn: Valgus, 1996. – 205 lk.
47. Eesti arhitektuur, 3. – Tallinn: Valgus, 1997. – 224 lk.
48. Eesti arhitektuur, 4. – Tallinn: Valgus, 1999. – 184 lk.
49. Eesti kirikud. – Tanapaev, 2001. – 215 lk.
50. Eiropa – kopīgs mantojums: Baznīcas Latvijā. – Rīga: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 1999. – 100 lpp.
51. Erdmanis G. Kurzemes viduslaiku pils. – Rīga: Zinātne, 1989. – 159 lpp.
52. Evangelische Kirche zu Garsen // Jahrbuch für Bildenden Kunst in den Ostseeprovinzen. – Riga: Architekturverein, 1907. – 57 S.
53. Fiedler J. Jewisch sigts of Bohemia and Moravia. – Praga: Sefer, 1991. – 224 p.
54. Gorders J. Reliģiju grāmata. – Rīga: Nordik, 2002. – 320 lpp.
55. Grauzdiņa I. Tūkstoš mēlēm ērģeles spēlē. – Rīga, 1987. – 185 lpp.
56. Grosmane E. Kurzemes baroka tēlniecība. – Rīga: Jumava, 2002. – 288 lpp.
57. Grosmane E. Ventspils koka tēlnieki. – Rīga: Zinātne, 1981. – 139 lpp.
58. Helgunds B. Teoloģijas vēsture. – Rīga: Augsburgas institūts, 2003. – 449 lpp.
59. Helme M. Eestima Kirikute teejuht. – Tallinn: Kunst, 2002. – 143 lk.
60. Hermansone E. Sakrālā arhitektūra Latvijas deviņdesmitajos // Latvijas Arhitektūra. – 2003. – Nr.5. – 18. – 23. lpp.
61. Historismus – Aspekte zur Kunst im 19. Jahrhundert. – Leipzig: VEB E. A. Seemann Verlag, 1995. – 272 S.
62. Hofer P., Furner B. Bern, die Heiliggeistkirche. Bern: Gesellschaft für Schweizerische Kunstgeschichte, 1982. – 19 S.
63. Ivanovs A., Kivrāns P., Poča A. Apcerējumi par Latgales vēstures histogrāfiju.- Rēzekne: Latgales kultūras centra izdevn., 2003. – 189 lpp.
64. Jakovļeva M. Modernizācija un manufaktūras Kurzemes hercogistē 17. gs. // Kurzeme, Vidzeme, Latgale. Reģions un identitāte vēsturē. – Rīga, 1999. – 36.–45. lpp.
65. Jansons G. Ikšķiles viduslaiku baznīca un pils. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2004. – 115 lpp.
66. Jansons G. Kurzemes pilsētu senās koka ēkas. – Rīga: Zinātne, 1982. – 183 lpp.
67. Jēkabpils baznīcas un draudzes 125 gadu pastāvēšanas piemiņai. – Jēkabpils, 1934. – 52 lpp.
68. Judaica; Aus der Geschichte der Juden in Letland, Stiftung für Kirche und Judentum. – Basel, 1997. – 269 S.
69. Kalehaiman A., Blomstedt S., Laaksonen E. Finnish Architecture 2003. – Helsinki: Salpausesselan Kirjapaino Oy, 2004. – 138 S.
70. Kallmeyer Theodor. Die evangelische Kirchen und Prediger Kurlands. – Riga, 1910. – 781 S.
71. Kaminska R. Daugavpils 18.-20.gs.sakrālās arhitektūras un mākslas mantojums pilsētas un novada kultūrvēstures sadarbības kontekstā // Pilsēta. Laikmets. Vide. – Rīga: Neputns, 2007. – 78.–96. lpp.
72. Kaminska R., Bistere A. Sakrālās arhitektūras un mākslas mantojums Daugavpils rajonā. – Rīga: Neputns, 2006. – 295 lpp.

73. Kampe P. Baznīcu celtniecība Vidzemē zviedru valdības pēdējos piecdesmit gados (1660. – 1710.). – Rīga: Latvijas Universitāte, 1937. – 238 lpp.
74. Kampe P. Centrālveidīgais būvtipa Vidzemes baznīcu celtniecībā no XVII gadsimteņa vidus līdz XIX gadsimteņa vidum// Senatne un Māksla. – 1938. – Nr.2. – 131. – 147.lpp.
75. Kļaviņš K. Vācu ordenis un Livonija. – Rīga: Garā pupa, 2000. – 112 lpp.
76. Kleijntjens J. Latvijas vēstures avoti Jezuītu ordeņa archīvos. I d. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 1940.
77. Klingenburg K.H. Historismus – Aspekte zur Kunst im 19. Jahrhundert. – Leipzig: VEB E. A. Seemann Verlag, 1985. – 272 S.
78. Koch W. Baustilkunde. Bd 1. Sakralbauten. – Faktum, 1998. – 285 S.
79. Koch W. Baustilkunde. – München: Orbis Verlag, 1994. – 528 S.
80. Krampis A. Latvijas dievnami. Liepājas rajons. – Liepāja, 1996. – 60 lpp.
81. Krastiņš J. Eklektisms Rīgas arhitektūrā. – Rīga: Zinātne, 1988. – 276 lpp.
82. Krastiņš J. Jūgendstils Rīgas arhitektūrā. – Rīga: Zinātne, 1980. – 222 lpp.
83. Krastiņš J. Jurijs Vasiļjevs// Latvijas arhitektūras meistari. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1995. – 233.–237. lpp.
84. Krastiņš J. Latvijas pilsētu attīstība XIX gs.otrajā pusē // Latvijas reģionālā arhitektūra. Zin. rakstu krāj. – Rīga, 1992. – 24.–48.lpp.
85. Krastiņš J. Latvijas Republikas būvmāksla. – Rīga: Zinātne, 1992. – 237 lpp.
86. Krastiņš J. Rīgas arhitektūras meistari. – Rīga: Jumava, 2002. – 360 lpp.
87. Krastiņš J., Strautmanis I., Dripe J. Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām. – Rīga: Baltika, 1998. – 312 lpp.
88. Kristietības vēsture. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2005. – 688 lpp.
89. Krūmiņš A. Latgales koka baznīcas. – Rīga: Jumava, 2003. – 192 lpp.
90. Kubicki D. Gotyckie swiatynie powiatow Koszaliniego i Kolobrezeskiego, 2001. – 237 s.
91. Kuhne G., Stephani E. Evangelische Kirchen in Berlin. – Berlin: C.Z.V. Verlag Berlin, 1978. – 504 S.
92. Kultūras mantojums Aizkraukles rajonā. – Rīga: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 2001. – 199 lpp.
93. Kundziņš P. Latvju sēta. – Sundbyberg: Daugava, 1974. – 449 lpp.
94. Kurlovičs G. Konsultants Latvijas vēsturē. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1997. – 143 lpp.
95. Kurzemes draudžu hronikas.- Rīga: Valsts arhīva izdevums, 1934. – 329 lpp.
96. Kvaskova V. Cīravas muiža arhīva dokumentos un literatūrā // Latvijas Arhīvi. - 2005. – Nr.1. – 15.–65. lpp.
97. Ķempe I. „Kluba gars”// Latvijas Architektūra. – 2001. – Nr.6. – 88.–89.lpp.
98. Ķiploks E. Dzimtenes draudzes un baznīcas. – Mineapole: Latviešu ev.–lut. Baznīcas Amerikā apgāds, 1987. – 519 lpp.
99. Lancmanis I. Garozas muiža un Lambārtes muiža. – Rundāle: Rundāles pils muzejs, 2001. – 60 lpp.
100. Lancmanis I. Iecavas muiža. – Rundāle: Rundāles pils muzejs, 2001. – 72 lpp.
101. Lancmanis I. Jelgavas pils. – Rīga: Zinātne, 1979. – 149 lpp.
102. Lancmanis I. Liepāja no baroka līdz klasicismam. – Rīga: Zinātne, 1983. – 215 lpp.
103. Lancmanis I. Svitenes muiža un Bērsteles muiža. – Rundāle: Rundāles pils muzejs, 2003. – 85 lpp.
104. Lancmanis I. Vecsaules baznīca// Novads. Informatīvs biļetens. Nr.4. – Bauska: Bauskas muzejs, 1991. – 20.–24.lpp.
105. Lastovecka I. Jelgavas rajona baznīcas. – Jelgava, 1995. – 70 lpp.
106. Latviešu baptistu draudžu izcelšanās un viņu tālākā attīstība. – Rīga, 1913. – 214 lpp.

107. Latvija 19. gadsimtā: Vēstures apceres. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2000. – 575 lpp.
108. Latvija sinagogas un rabīni. 1918 – 1940. – Rīga: Shamir: 2004/5765. – 294 lpp.
109. Latvijas kultūras mantojums 1920-1940. – Rīga: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 1996. – 100 lpp.
110. Latvijas kultūras vēsture. – Rīga : Zvaigzne ABC, 2003. – 507 lpp.
111. Latvijas mākslas vēsture. – Rīga: Pētergailis, 2003. – 543 lpp.
112. Latvijas PSR pilsētībūvniecības un arhitektūras attīstības problēmas. – Rīga, 1971. – 94 lpp.
113. Latvijas reģionālā arhitektūra. – Rīga, 1992. – 96 lpp.
114. Latvijas Universitātes raksti: Arhitektūras fakultātes sērija. – Rīga, 1930. – 1.sēj. – 248lpp.
115. Latvijas vēstures atlants. - Rīga : Jāņa sēta, 1998. – 88 lpp.
116. Laube E. Raksti par arhitektūru. – Vaidava, 1960. – 207 lpp.
117. Leitāne I. Štetl pasaule un tēls // Pilsēta. Laikmets. Vide. – Rīga: Neputns, 2007. – 60.–78.lpp.
118. LELB draudžu dzīve 1999./2000. gadā //Baznīcas gadagrāmata 2001. – Rīga : Svētdienas rīts, 2000. – 220.–253. lpp.
119. Levins Dovs. Ebreju vēsture Latvijā. – Jerusalem: Yad Vashem, 1988. – 144 lpp.
120. Liepājas Sv. Nikolaja jūras katedrāle. Kultūrvēsturisks ceļvedis. – Liepāja, 2001. – 21 lpp.
121. Lietuvos architektūros istorija. I. – Vilnius: Mokslas, 1988. – 384 p.
122. Lietuvos architektūros istorija. II. – Vilnius: Mokslo ir enciklopediju leidykla, 1994. – 592 p.
123. Lietuvos architektūros istorija. III. – Vilnius : Savastis, 2000. – 509 p.
124. Līne I., Grūbe J. Senā Bauska. – Bauska: Bauskas novad. muzejs, 1989. – 31 lpp.
125. Lowis of Menar K. Burgenlexikon. – Riga: Walters & Rapa, 1922. – 55 S.
126. Meders J. Jēkabpils ev. – lut. baznīcas un draudzes 125 gadu pastāvēšanas piemiņai. – Jēkabpils, 1934. – 52 lpp.
127. Melers M. Ebreju kapsētas Latvijā. – Rīga, 2006. – 175 lpp.
128. Menniks E. Luterticība. – Rīga: Liesma, 1976. – 69 lpp.
129. Meyer A. Jesuitenkirche Lucern. – Bern: Gesellschaft für Schweizerische Kunstgeschichte, 2001. – 31 S.
130. Milde K. Neorenesanse in der Architektur des 19. Jahrhunderts. - Dresden: VEB Verlag der Kunst Dresden, 1981. – 552 S.
131. Mitkowska A. Polskie kalwarie. – Wroclaw; Warszawa; Krakow: Zaklad narodowy im. Ossolinskich widawnctwo. – 275 s.
132. Morawski K. The Warsaw judaica. – Warszawa: Wydawnistwo PTTK „Kraj”, 1998. – 99 s.
133. Muižniece E. Latvijas kokgriezumu māksla. – Rīga: Avots, 1992. – 79 lpp.
134. Nilsson K. Kyrkguiden. – Vagledning till kyrkorna i Stockholms stift, 2001. – 204. s.
135. Noori M., Standerktskjold E., Wang W. 20th-century Architecture Finland. – Helsinki: Museum of Finnisch Architecture, 2000. – 327 p.
136. Ogle K. Ilūkstes katoļu baznīca Kurzemes – Zemgales hercogistes politiskās vēstures kontekstā // Māksla un politiskie konteksti. – Rīga: Neputns, 2006. – 24.–29.lpp.
137. Ogle K. Jēzus biedrības urbānā stratēģija un tās īstenošana Latvijas teritorijā // Pilsēta. Laikmets. Vide. – Rīga: Neputns, 2007. – 9.–36. lpp.
138. Ogle K. The Architecture of the Societas Jesu in the Territory of Southern Latvia – Influences and Artistic Context // Kunst- und Kulturgeschichte im Baltikum. – Kiel, 2006. – 25. – 32 . S.

139. Ose I. Pētījumi par ordeņpilīm. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2002. – 501 lpp.
140. Ozola A. Tukuma pilsētas attīstība pilsētībūvniecības aspektā // Tukuma novada kultūrvēsture. Rakstu krāj. 7. laid. – Tukums: Tukuma muzejs, 2004–2005. – 89.–102.lpp.
141. Pasaules reliģijas. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. – 789 lpp.
142. Pelše S. Latviešu mākslas teorijas vēsture. – Rīga: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūts, 2007. – 196 lpp.
143. Pētersons R. Okupācijas laika māksla kultūras pieminekļu aizsardzības skatījumā// Doma. Rakstu krāj. 6. laid. – Rīga, 2000. – 59.–71. lpp.
144. Pevsner N. The Sources of Modern Architecture and Design.- London: Thames&Hudson, 2002. – 216 p.
145. Pilsētu attīstība un arhitektūra Latvijas PSR. – Rīga: Zinātne, 1974. – 214 lpp.
146. Pinter Tamas K. Budapest architecture ~ 1900. – Budapest, 1998. – 143 s.
147. Placēns U. Vadonis pa 77 Latvijas pilsētām. – Rīga: Priedaines, 2000. – 188 lpp.
148. Purviņš K. Pirmās pareizticīgo latviešu draudzes vēsture. – Rīga, 1929. – 42 lpp.
149. Purvītis V. Mākslas vēsture. 1.d. : Arhitektūra un tēlniecība. – Rīga: Grāmatu draugs, 1934. – 431 lpp.
150. Račiūnaite T. Baroque in Lithuania. – Vilnius: Baltos lankos, 2007. – 206 p.
151. Raum fur Tote. –Thalacker medien, 2003. – 295 S.
152. Reynier L. Kirche in Kikur// Jahrbuch für Bildenden Kunst in den Ostseeprovinzen. – Riga: Architektenverein, 1913, – 132 S.
153. Riga und seine Bauten. – Riga, 1903. – 458 S.
154. Rubenis A. Absolūtisma un apgaismības laikmeta kultūra. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2001. – 407 lpp.
155. Rubenis A. 19. gadsimta kultūra Eiropā. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2002. – 591 lpp.
156. Rubenis A. 20. gadsimta kultūra Eiropā. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. – 456 lpp.
157. Rubenis A. Renesanses un reformācijas laikmeta kultūra Eiropā. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. – 388 lpp.
158. Rubenis A. Viduslaiku kultūra Eiropā. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2002. – 528 lpp.
159. Rupeikiene M. Nykstantis kultūros paveldas: Lietuvos sinagogu architektūra. – Vilnius: E. Karpavičiaus leidykla, 2003. – 190 p.
160. Rusmanis E., Vīks I. Kurzeme. – Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1993. – 239 lpp.
161. Ruša M. Tukuma Sv. Trīsvienības evaņģēliski luteriskās draudzes baznīcas viduslaiku kapsēta// Tukuma novada kultūrvēsture. Rakstu krāj. 7. laid. – Tukums: Tukuma muzejs, 2004–2005. – 32.–54.lpp.
162. Sāne-Alksne L. Ceļvedis Liepājas arhitektūrā. – Liepāja, 1991. – 124 lpp.
163. Scheuermann I., Hoffmann K. Sakralbauten. – Bonn: Deutsche Stiftung Denkmalschutz, 2001. – 327 S.
164. Schlaw W. Die Deutsch-balten. – München: Studienbichreihe der Stiftung Ostdeutscher Kulturtrat, 1995. – 174 S.
165. Silakaktiņš G. Karaosta: Kultūrvēsturisks ceļvedis. – Liepāja, 2001. – 21 lpp.
166. Siliņš J. Latvijas māksla 1800 – 1914. – Stokholma: Daugava, 1979. – 289 lpp.
167. Siliņš J. Latvijas māksla 1915 – 1940. – Stokholma: Daugava, 1988. – 1.sēj. – 195 lpp.
168. Skujiņš R. Krustpils draudze. – Rīga, 1925. – 96 lpp.
169. Smuškova I. Kultūrvēstures pieminekļi Džūkstes pagastā // Tukuma novada kultūrvēsture. Rakstu krāj. 4.laid. – Tukums: Tukuma muzejs, 1999. – 71.–83.lpp.
170. Spārītis O. Bornes baznīca. – Rīga: Pērse, 2000. – 54 lpp.
171. Spārītis O. Die Architektur lettischer evangelisch-lutherischer Kirchen in Litauen aus der Sicht des Jahres 2005 // Kunst und Kulturgeschichte im Baltikum. – Kiel, 2006. – 122 S.

172. Spārītis O. Latvijas luterāņu dievnamu šodiena. – Rīga: Nordik, 1999. – 291 lpp.
173. Spārītis O. Pēcgotika Latvijas sakrālajā arhitektūrā 16.–17.gadsimtā. // Latvijas māksla starptautisko sakaru kontekstā. – Rīga: Neputns, 2000. – 23.–37. lpp.
174. Spārītis O. Sakralarchitektur der Renaissance in Lettland// Kunst- und Kulturgeschichte im Baltikum. – Kiel, 2004. – 168 S.
175. Spārītis O. Sakrālās kultūras attīstības ceļi// Baznīcas gadagrāmata 2005. – Rīga: Klints, 2004. – 304.–309. lpp.
176. Spārītis O. Skolas un metodes projekcija Zemītes baznīcas altāra atribūcijā // Tukuma novada kultūrvēsture. Rakstu krāj. 7.laid. – Tukums: Tukuma muzejs, 2006. – 91.–107. lpp.
177. Spārītis O. Ugāles evaņģēliski luteriskā baznīca. – Talsi: Talsu tipogr., 2005. – 24 lpp.
178. Spārītis O. Usmas baznīca Rīgā, Latvijā, pasaulē. – Rīga: Zinātne, 1999. – 167 lpp.
179. Spārītis O. Von der Festung zum Herrenhaus // Baltische Seminare. Bd 7. – Luneburg: Verlagcarl-Schirren-Gesellschaft, 2006. – S. 107 – 137.
180. Spekke A. Latvieši un Livonija. – Rīga: Zinātne, 1995. – 268 lpp.
181. Stavenhagen W. S. Album baltischer Ansichten. – Mitau, 1866.
182. Stilling N.P. Danmarks kirker. – Kobenhavn: Politikens handboger, 2004. – 416 S.
183. Stranga A. Ebreji Baltijā. – Rīga, 2008. – 592 lpp.
184. Straube G. Latvijas brāļu draudzes diārijs. – Rīga: N.I.M.S., 2000. – 317 lpp.
185. Strautmanis I. Postmodernisma raksturīgās iezīmes un to loma reģionālās arhitektūras formveides principu attīstībā // Latvijas reģionālā arhitektūra. Zin. rakstu krāj. – Rīga, 1992. – 3.–22.lpp.
186. Strautmanis I. Reģionālās arhitektūras formveides valoda. – Rīga, 1992. – 73 lpp.
187. Strods H. Latvijas katoļu baznīcas vēsture (1075. – 1995.). – Rīga, 1996. – 387 lpp.
188. Svilāns J. Latvijas Romas – katoļu baznīcas un kapelas. – Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 1995. – 448 lpp.
189. Szonyi O. Regi Magyar templomok. - Budapest: A muemlekek orszagos bizottsaga es a Magyar konyvbaratok, 1994. – 243 s.
190. Šmelte E. Zentenes novads Dižstende. – Talsi: Skrīnis, 1998. – 101 lpp.
191. Šnipke G. Katoļu baznīca Grobiņā// Latvijas Architektūra. – 2003. – Nr.5. 12. – 17. lpp.
192. Šnipke G. Uzcelt baznīcu// Latvijas Architektūra. – 2001. – Nr.6. – 18.–20. lpp.
193. Šteimanis J. Pasaules ebreju vēstures pētnieki. – Rēzekne: Latgales kultūras centra izdevn., 2004. – 263 lpp.
194. Šterns I. Latvijas vēsture 1290 – 1500. – Rīga, 1997. – 736 lpp.
195. Šturma E. Jāņa Siliņa vēsturiskā pārskata Latvijas māksla pirmie divi sējumi // Doma. Rakstu krāj. 3. laid. – Rīga, 1998. – 81. – 94. lpp.
196. Šulca L. Kultūrvide Engures un Lapmežciema pagastos // Tukuma novada kultūrvēsture. Rakstu krāj. 4 laid. – Tukums: Tukuma muzejs, 1999. – 49. – 70.lpp.
197. Švābe A. Latvijas vēsture.– Rīga: Avots, 1990. – 1.d. – 239 lpp.
198. Taivans L., Taivane E. Reliģiju vēsture. – Rīga: RaKa, 2003. – 259 lpp.
199. Tamm E. Moodsad kirikud: Eesti 1920. –1930. aastate sakraalarhitektuur. – Tallinn: Eesti Arhitektuurimuuseum, 2001. – 132 lk.
200. Tamm E. Tallinna kirikurenessanss. –Valjaandja:Tallinna Kultuurivaartuste Amet, 2002. – 47 lk.
201. Tervits J. Latvijas baptistu draudžu savienības draudzes pašreiz. - Rīga: LBDS, 1995. – 197 lpp.
202. Tetsch Carl Ludwig. Curlandischer Kirchen Geschichte. – Riga; Leipzig: Johann Friedrich Hartknoch, 1767. – 342 S.
203. Toman R. Klassizismus und Romantik. - Konemann, 2000. – 520 S.
204. Toman R. Romanesque. – Ullmann & Konemann, 2007. – 480 S.

205. Trūps H. Katoļu baznīcas vēsture. – Rīga: Avots, 1992. – 343 lpp.
206. Vaivods J. Katoļu baznīca caru valstī – Krievijā. – Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 1994. – 367 lpp.
207. Vaivods J. Katoļu Baznīcas vēsture Latvijā. Baznīcas vēsture Kurzemē. – Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 1994. – 350 lpp.
208. Vaivods J. Kristīgās baznīcas vēsture senajā Livonijā. – Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 1994. – 502 lpp.
209. Valebrokk E., Thiis-Evensen T. Norwegische Stabkirchen, Boksenteret. – 103 S.
210. Valpītrš B. Mans dzīves ceļš// Katoļu dzeive.- 1994. – Nr. 1 (231). – 10.–22.lpp.
211. Vārpiņa R., Spārītis O. Jaunpils baznīca. – Talsi: Talsu tipogr., 1994. – 27 lpp.
212. Vasiļjevs J.Latvijas arhitektūras vēstures studiju pamattendences un koncepcijas pirmspadomju laikā // Latvijas PSR arhitektūra un pilsēt būvniecība – Rīga: Zinātne, 1987. – 30.–50.lpp.
213. Vēsturiskā celtniecība Latvijā. – Rīga, 1991. – 84 lpp.
214. Vilīte V. Sesavas evaņģēliski – luteriskā baznīca (1633-1933). – Jelgava: Druka, 1994. – 31 lpp.
215. Vipers B. Latvijas māksla baroka laikmetā. – Rīga, 1937. – 257 lpp.
216. Vītols V. Kandavas – Talsu – Tukuma novada ļaužu gaitas ticības ceļos. – Talsi, 1994. – 136 lpp.
217. Vits Dž. E. Postmodernie laiki. – Rīga: Luterānisma mantojuma fonds, 1999. – 251 lpp.
218. Whiting J. R. S. Religions of Man. - Leckhampton: Stanley Thornes Ltd., 1984. – 265 p.
219. Zariņš R. Skats mūsu baznīcas dzīvē 1942./43.g. // Baznīcas kalendārs 1944. gadam. – Rīga: Grāmatu apgādn. A. Gulbis, 1943. – 79 lpp.
220. Zaska. N. Gotische Backsteinkirchen Norddeutschlands. – Leipzig: Koehler& Amelang, 1998. – 263 S.
221. Zeile P. Latgales kultūras vēsture. – Rēzekne: Latgales kultūras centra izdevniecība, 1996. – 112 lpp.
222. Zilgalvis J. Latvijas pērles. – Rīga: AG B, 2000. – 288 lpp.
223. Zilgalvis J. Mācītājmuižas Latvijā: Arhitektūra un kultūrvēsturiskās norises. – Rīga: Elpa, 2002..
224. Zilgalvis J. Neogotika Latvijas arhitektūrā. – Rīga: Zinātne, 2005. – 359 lpp.
225. Zilgalvis J. Neogotikas arhitektūras pieminekļi Latvijā Rietumeiropas būvmākslas kontekstā // Latvijas māksla starptautisko sakaru kontekstā. – Rīga: Neputns, 2000. – 37.–51.lpp.
226. Zilgalvis J. 100 apdraudētākie kultūras pieminekļi. – Rīga, 2004. – 230 lpp.
227. Zilgalvis J. Viduslaiku arhitektūras formu izpausmes Kuldīgas 19. gs. otrās puses apbūvē // Pilsēta. Laikmets. Vide. – Rīga: Neputns, 2007. – 125.–137. lpp.
228. Архитектура. Харвест, Москва, Минск, 2005, - 623 стр.
229. Алексеева Т.В. Русское искусство. Барокко. Наука, Москва, 1977,
230. Борисова Е. А., Каждан Т.П. Русская архитектура конца 19 начала 20 века, Наука, Москва, 1977, – 158стр.
231. Волович А.И. Древнеправославие и первые староверческие храмы в Прибалтике // Русские в Латвии. Из истории и культуры староверия, Рига, 2002, – 48 стр.
232. Гаврилин А. Строительство православных храмов на территории Латвии до середины 19 века. // Православие в Латвии. Исторические очерки. Сб. статей- вып. 3, Филокалия, Рига, 2001, 67–109 стр.
233. Гаврилин А. Очерки истории Рижской епархии. 19 век. Филокалия, Рига, 1999, – 368 стр.
234. Грабарь И.Э. О русской архитектуре. Наука, Москва, 1969, – 424 стр.

235. Янкович П. Сведения о Газенпотской Свято- Николаевской церкви и приходе.// Православие в Латвии. Исторические очерки. Сб. статей – вып. 5. Филокалия, Рига, 2006, 85–96 стр.
236. Демина Н.Д. Рижский Св. Троице-Сергиев женский монастырь. Pētergailis, Рига, 1999, – 367 стр.
237. Демина Н.Д. Собор Свв. Симеона и Анны в Елгаве. Рига, 1999, – 27 стр.
238. Заварина А.А. Русское население Латвии (10 стр.) // Русские в Латвии. Из истории и культуры староверия, Рига, 2002, – 407 стр.
239. Зимова З.Н. Из истории старообрядческой общины // Русские в Латвии. Из истории и культуры староверия, Рига, 2002, 50–57 стр.
240. Зимова З.Н. Старообрядцы Екабпилса. Екабпилсская старообрядческая община, Рига, 2003, – 120 стр.
241. Иванов И. Староверие Латвии. Рига, 2005, – 439 стр.
242. Кириков Б.М. Архитектура Петербурга конца 19 – начала 20 века. Коло, СПб, 2006, – 448 стр.
243. Кириченко Е. И. Русская архитектура 1830- 1910-х годов, Искусство, Москва, 1982, – 399 стр.
244. Клешнина Л. Два храма в неороманском стиле.// Православие в Латвии. Исторические очерки. Сб. статей – вып. 6. Филокалия, Рига, 2007, 120– 135 стр.
245. Клешнина Л. Храм- часовня Св. Александра Невского в Даугавпилсе.// Православие в Латвии. Исторические очерки. Сб. статей – вып. 5. Филокалия, Рига, 2006, 51–66 стр.
246. Павлов А.П. Храмы Санкт-Петербурга. Лениздат, Санкт-Петербург, 2004, – 333 стр.
247. Партала В. Православный словарь. Рига, 2006, – 400 стр.
248. Гаврилин А. Православие в Латвии. Исторические очерки. Сб. статей – вып. 5. Рига, 2006, – 144 стр.
249. Савельев Ю. “ Византийский стиль” в архитектуре России. (из сер. Лики России Проект- 2003, Санкт-Петербург, 2005, – 271 стр.
250. Сахаров С. П. Православные церкви в Латгалии. Рига, 1937, – 175 стр.
251. Славина Т. Исследователи русского зодчества. Издательство Ленинградского университета, Ленинград, 1983, – 191 стр.
252. Тузик А., Жилко А. Старообрядческие храмы Даугавпилса. SAB, 1999, – 102 стр.
253. Уиттик А. Европейская архитектура 20 века. Москва, 1960, – 283 стр.
254. Хиллер Б. Стиль 20 века. Слово, 1998, – 237 стр.

B. Manuskripti

1. Ginters M. Tālie gadi. – Rīga: Manuskripts, deponēts LBDS arhīvā. – 224 lpp.
2. Rīgas Āgenskalna baptistu draudzes 100 gadi. – Rīga: Manuskripts, deponēts Āgenskalna baptistu draudzes arhīvā, 1984. – 92 lpp.

C. Arhīvu materiāli

C1 - Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA)

1. LVVA, 97. f., 1. apr., 19. lieta.
2. LVVA, 97. f., 1. apr., 12. lieta.
3. LVVA, 97. f., 1. apr., 20. lieta.

4. LVVA, 97. f., 1. apr., 41. lieta.
5. LVVA, 97. f.,1. apr., 42. lieta.
6. LVVA, 97. f., 1.apr., 44. lieta.
7. LVVA, 97. f., 1. apr., 52. lieta
8. LVVA, 97. f., 1.apr. 100. lieta
9. LVVA, 97. f., 1. apr., 109. lieta.
10. LVVA, 97. f.,1. apr., 121. lieta.
11. LVVA, 97. f., 1. apr., 132. lieta
12. LVVA, 97. f., 1. apr., 177. lieta.
13. LVVA, 97. f., 1. apr., 181. lieta.
14. LVVA, 97. f., 1.apr., 183. lieta.
15. LVVA, 97. f., 1.apr., 198. lieta.
16. LVVA, 97. f.,1. apr., 207. lieta.
17. LVVA, 97. f., 1. apr., 208. lieta
18. LVVA, 97. f.,1. apr., 214. lieta.
19. LVVA, 97 f , 1. apr., 216. lieta.
20. LVVA, 97. f.,1. apr., 238. lieta.
21. LVVA, 97. f.,1. apr., 239 . lieta.
22. LVVA, 97. f.,1. apr., 264. lieta.
23. LVVA, 97. f., 1. apr., 286. lieta
24. LVVA, 97. f., 1. apr., 317. lieta.
25. LVVA, 97. f.,1. apr., 324. lieta.
26. LVVA, 97. f.,1. apr., 405. lieta.
27. LVVA, 97. f.,1. apr., 406. lieta.
28. LVVA, 97. f.,1. apr., 483. lieta.
29. LVVA, 97. f.,1. apr., 494. lieta.
30. LVVA, 97. f.,1. apr., 519. lieta.
31. LVVA, 97. f.,1. apr., 521. lieta.
32. LVVA, 97. f., 1. apr., 537. lieta.
33. LVVA, 97. f.,1. apr., 636. lieta.
34. LVVA, 97. f.,1. apr., 658. lieta.
35. LVVA, 97. f.,1. apr., 711. lieta.
36. LVVA, 97. f.,1. apr., 717. lieta.
37. LVVA, 97. f.,1. apr., 738. lieta.
38. LVVA, 97. f.,1. apr., 787. lieta.
39. LVVA, 97. f.,1. apr., 792. lieta.
40. LVVA, 97. f.,1. apr., 798. lieta.
41. LVVA, 97. f.,1. apr., 837. lieta.
42. LVVA, 97. f.,1. apr., 872. lieta.
43. LVVA, 97. f.,1. apr., 999. lieta.
44. LVVA, 97. f.,1. apr., 1026. lieta.
45. LVVA, 97. f.,1. apr., 1088. lieta.
46. LVVA, 97. f., 1. apr., 1354. lieta.
47. LVVA, 97. f.,1. apr., 1857. lieta.
48. LVVA, 1370. f.,1. apr., 44. lieta.
49. LVVA, 1370. f.,1. apr., 52. lieta.
50. LVVA, 1370. f., 1. apr., 60. lieta
- 51.LVVA, 1370. f.,1. apr., 71. lieta.
- 52.LVVA, 1370. f.,1. apr., 80. lieta.
- 53.LVVA, 1370. f.,1. apr., 81. lieta.
- 54.LVVA, 1370. f.,1. apr., 83. lieta.

55.LVVA, 1370. f.,1. apr., 84. lieta.
56.LVVA, 1370. f.,1. apr., 89 . lieta.
57.LVVA, 1370. f., 1. apr., 92. lieta
58.LVVA, 1370. f.,1. apr., 100. lieta.
59.LVVA, 1370. f.,1. apr., 111. lieta.
60.LVVA, 1370. f.,1. apr., 119. lieta.
61.LVVA, 1370. f.,1. apr., 134. lieta.
62.LVVA, 1370. f.,1. apr., 141 . lieta.
63.LVVA, 1370. f.,1. apr., 198. lieta.
64.LVVA, 1370. f.,1. apr., 208. lieta.
65.LVVA, 1370. f.,1. apr., 257. lieta.
66.LVVA, 1370. f.,1. apr., 317. lieta.
67.LVVA, 1370. f.,1. apr., 371. lieta.
68.LVVA, 1370. f., 1. apr., 445. lieta.
69.LVVA, 1370. f.,1. apr., 697. lieta.
70.LVVA, 1370. f.,1. apr., 760. lieta.
71.LVVA, 1370. f.,1. apr., 798. lieta.
72.LVVA, 1370. f., 1. apr., 825. lieta
73.LVVA, 1370. f., 1. apr., 972. lieta
74.LVVA, 1370. f.,1. apr., 973. lieta.
75.LVVA, 1370. f.,1. apr., 980. lieta.
76.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1050. lieta.
77.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1052. lieta.
78.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1161. lieta.
79.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1165. lieta.
80.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1214. lieta.
81.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1254. lieta.
82.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1282. lieta.
83.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1335. lieta.
84.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1352. lieta.
85.LVVA, 1370. f., 1. apr., 1348. lieta
86.LVVA, 1370. f., 1. apr., 1369. lieta.
87.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1388. lieta.
88.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1404. lieta.
89.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1425. lieta.
90.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1437. lieta.
91.LVVA, 1370. f.,1. apr., 1544. lieta.
92.LVVA, 1370. f.,1. apr.,1549. lieta.
93.LVVA, 1370. f., 1. apr., 2793. lieta.
94.LVVA, 2761. f., 3. apr., 3506. lieta.
95.LVVA, 2761. f.,3. apr., 2198. lieta.
96.LVVA, 2761. f., 3.apr., 2760. lieta.
97.LVVA, 2761. f., 3. apr., 3506. lieta.
98.LVVA, 2761. f., 3. apr., 4057. lieta.
99.LVVA, 6343. f., 1.apr., 348. lieta
100.LVVA, 6343. f., 4.apr., 260.lieta.
101.LVVA, 6343. f., 6.apr., 7. lieta.
102.LVVA, 6343. f., 6.apr., 17. lieta.
103.LVVA, 6343. f., 7. apr., 3. lieta.
104.LVVA, 6343. f., 7.apr., 46. lieta.
105.LVVA, 6343. f., 7.apr., 63.lieta.

106.LVVA, 6343. f., 7. apr., 78. lieta.
107.LVVA, 6343. f., 7. apr., 86. lieta.
108.LVVA, 6343. f., 7.apr., 137. lieta.
109.LVVA, 6343. f., 7. apr., 167. lieta.
110.LVVA, 6343. f., 7.apr., 246. lieta.
111.LVVA, 6343. f., 10. apr., 8. lieta.
112.LVVA, 6343. f., 10. apr., 31. lieta.
113.LVVA, 6343. f., 10. apr., 103. lieta.
114.LVVA, 6343. f., 10. apr.,108. lieta.
115.LVVA, 6343. f., 10. apr., 161. lieta.
116.LVVA, 6343. f., 10. apr., 169. lieta.
117.LVVA, 6343. f., 10. apr., 170.. lieta.
118.LVVA, 6343. f., 10. apr., 182.. lieta.
119.LVVA, 6343. f., 10. apr., 195. lieta.
120.LVVA, 6343. f., 10. apr., 210. lieta.
121.LVVA, 6343. f., 10. apr.,224.lieta.
122.LVVA, 6343. f., 11. apr., 29. lieta.
123.LVVA, 6343. f., 11. apr., 105. lieta.
124.LVVA, 6343. f., 11. apr., 178. lieta.
125.LVVA, 6343. f., 12. apr., 55. lieta.
126.LVVA, 6343. f., 12. apr., 72. lieta.
127.LVVA, 6343. f., 12. apr., 81. lieta.
128. LVVA, 6343. f., 12 apr., 202. lieta.
129.LVVA, 6343. f., 13 apr., 3. lieta.
130.LVVA, 6343. f., 13.apr., 13. lieta.
131.LVVA, 6343. f., 13. apr., 58. lieta.
132.LVVA, 6343. f.,13.apr., 214.lieta.
133.LVVA, 6343. f., 14. apr., 6. lieta.
134.LVVA, 6343. f., 14. apr., 13. lieta.
135.LVVA, 6343. f., 14. apr., 16. lieta.
136.LVVA, 6343. f., 14. apr., 36.lieta.
137.LVVA, 6343. f., 15. apr., 35. lieta.
138.LVVA, 6343. f., 23. apr., 4166 lieta.
139.LVVA, 7363 f., 5.apr., 215. lieta.
140.LVVA, 7363 f., 5.apr., 216. lieta.
141.LVVA, 7363 f., 5.apr., 219. lieta.
142. LVVA, 97 f., 1.apr., 99. lieta
143. LVVA, 97 f., 1.apr., 102. lieta
144. LVVA, 6343 f.,16.apr., 2. lieta
145. LVVA, 6343 f., 16.apr., 7. lieta
146. LVVA, 1370 f., 1.apr., 838. lieta
147. LVVA, 1370 f., 1.apr., 839. lieta
148. LVVA, 1370 f., 1.apr., 499. lieta
149. LVVA, 97 f., 1.apr., 104. lieta
150. LVVA, 6343 f., 23. apr., 31. lieta
151. LVVA, 6343 f., 22. apr., 63. lieta

C2 - Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas (VKPAI) Pieminekļu dokumentācijas centra (PDC) arhīvs.

1.VKPAI PDC Aizputes luterāņu baznīca

- 2.VKPAI PDC Aizputes pareizticīgo baznīca
- 3.VKPAI PDC Annenieku luterāņu baznīca
- 4.VKPAI PDC Alsungas katoļu baznīca
- 5.VKPAI PDC Apriķu luterāņu baznīca
- 6.VKPAI PDC Bārtas luterāņu baznīca
- 7.VKPAI PDC Bātas luterāņu baznīca
- 8.VKPAI PDC Bauskas Sv. Gara luterāņu baznīca
- 9VKPAI PDC Bauskas katoļu baznīca
- 10.VKPAI PDC Bauskas Georga pareizticīgo baznīca
- 11.VKPAI PDC Bērsteles luterāņu baznīca
- 12.VKPAI PDC Bērzes luterāņu baznīca
- 13.VKPAI PDC Cīravas luterāņu baznīca
- 14.VKPAI PDC Codes luterāņu baznīca
- 15.VKPAI PDC Dalbes luterāņu baznīca
- 16.VKPAI PDC Dobeles luterāņu baznīca
- 17.VKPAI PDC Durbes luterāņu baznīca
- 18.VKPAI PDC Dzirciema luterāņu baznīca
- 19.VKPAI PDC Džūkstes luterāņu baznīca
- 20.VKPAI PDC Ēdoles luterāņu baznīca
- 21.VKPAI PDC Elkšņu luterāņu baznīca
- 22.VKPAI PDC Engures luterāņu baznīca
- 23.VKPAI PDC Embūtes luterāņu baznīca
- 24.VKPAI PDC Gramzdas luterāņu baznīca
- 25.VKPAI PDC Grīvaišu luterāņu baznīca
- 26.VKPAI PDC Grobiņas luterāņu baznīca
- 27.VKPAI PDC Iecavas luterāņu baznīca
- 28.VKPAI PDC Ilmājas luterāņu baznīca
- 29.VKPAI PDC Irlavas luterāņu baznīca
- 30.VKPAI PDC Īvandes luterāņu baznīca
- 31.VKPAI PDC Jaunpils luterāņu baznīca
- 32.VKPAI PDC Jaunsaules luterāņu baznīca
- 33.VKPAI PDC Jelgavas Sv. Annas luterāņu baznīca
- 34.VKPAI PDC Jelgavas Sv. Jura katoļu baznīca
- 35.VKPAI PDC Jelgavas Sv. Trīsvienības luterāņu baznīca
- 36.VKPAI PDC Jegavas Sv. Simeona un Sv. Annas pareizticīgo baznīca
- 37.VKPAI PDC Jelgavas baptistu baznīca
- 38.VKPAI PDC Jēkabpils luterāņu baznīca
- 39.VKPAI PDC Jēkabpils Sv. Gara pareizticīgo baznīca
- 40.VKPAI PDC Jēkabpils Uniātu baznīca
- 41.VKPAI PDC Kabiles luterāņu baznīca
- 42.VKPAI PDC Kalnamuižas luterāņu baznīca
- 43.VKPAI PDC Kalnciema luterāņu baznīca
- 44.VKPAI PDC Krūtes luterāņu baznīca
- 45.VKPAI PDC Kuldīgas Annas luterāņu baznīca
- 46.VKPAI PDC Kuldīgas Katrīnas luterāņu baznīca
- 47.VKPAI PDC Kuldīgas Trīsvienības katoļu baznīca
- 48.VKPAI PDC Kuldīgas pareizticīgo baznīca
- 49.VKPAI PDC Lēnu katoļu baznīca
- 50.VKPAI PDC Liepājas Sv. Annas luterāņu baznīca
- 51.VKPAI PDC Liepājas Sv. Jāzepa katoļu baznīca
- 52.VKPAI PDC Liepājas Alekseja pareizticīgo baznīca

- 53.VKPAI PDC Liepājas Lutera luterāņu baznīca
- 54.VKPAI PDC Līvberzes katoļu baznīca
- 55.VKPAI PDC Mērsraga luterāņu baznīca
- 56.VKPAI PDC Mežotnes luterāņu baznīca
- 57.VKPAI PDC Nīcas luterāņu baznīca
- 58.VKPAI PDC Ozolaines katoļu baznīca
- 59.VKPAI PDC Penkules luterāņu baznīca
- 60.VKPAI PDC Priekules luterāņu baznīca
- 61.VKPAI PDC Popes luterāņu baznīca
- 62.VKPAI PDC Puzes luterāņu baznīca
- 63.VKPAI PDC Rindas luterāņu baznīca
- 64.VKPAI PDC Rucavas luterāņu baznīca
- 65.VKPAI PDC Sesavas luterāņu baznīca
- 66.VKPAI PDC Sakas luterāņu baznīca
- 67.VKPAI PDC Salienas luterāņu baznīca
- 68.VKPAI PDC Saukas luterāņu baznīca
- 69.VKPAI PDC Sātu luterāņu baznīca
- 70.VKPAI PDC Skaistkalnes katoļu baznīc
- 71.VKPAI PDC Skrundas luterāņu baznīca
- 72.VKPAI PDC Strazdes baznīca
- 73.VKPAI PDC Struteles luterāņu baznīca
- 74VKPAI PDC Vānes luterāņu baznīca
- 75.VKPAI PDC Vārmes luterāņu baznīca
- 76.VKPAI PDC Vircavas luterāņu baznīca
77. VKPAI PDC Zaļenieku luterāņu baznīca
- 78.VKPAI PDC Valtaiķu luterāņu baznīca
- 79.VKPAI PDC Vecumnieku luterāņu baznīca
- 80.VKPAI PDC Vecsaules luterāņu baznīca
- 81.VKPAI PDC Vērgales luterāņu baznīca
- 82.VKPAI PDC Vecpils katoļu baznīca
- 83.VKPAI PDC Zlēku luterāņu baznīca
84. VKPAI PDC Spāres luterāņu baznīca
85. VKPAI PDC Zvārdes luterāņu baznīca
86. VKPAI PDC Dzedru luterāņu baznīca
87. VKPAI PDC Lestenes luterāņu baznīca
88. VKPAI PDC Ziemupes luterāņu baznīca
89. VKPAI PDC Asares luterāņu baznīca

C3 Privātarhīvi

1. Eižena Upmaņa privātarhīvs
2. Mārburgas arhīvs (Vācija)